ΜΑΪΟΣ 2021

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η ΕΕ ΩΣ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΦΥΛΟΥ ΣΤΟΝ ΟΗΕ

ΜΑΡΙΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΜΑΪΟΣ 2021

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η ΕΕ ΩΣ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΦΥΛΟΥ ΣΤΟΝ ΟΗΕ

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ευρωπαϊκή Πολιτική και Διακυβέρνηση στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις

ΜΑΡΙΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΜΑΪΟΣ 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Μαρίνος Δημητρίου, 2021**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Μαρίνος Δημητρίου

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Η ΕΕ ως Κανονιστική Δύναμη Φύλου στον ΟΗΕ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 5 Ιουνίου 2021 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτη επιβλέπουσα: Χαρά Καραγιαννοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Παντελής Σκλιάς, Καθηγητής

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Μερσίλεια Αναστασιάδου, Λέκτορας.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Εγώ, ο Μαρίνος Δημητρίου, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο *Η ΕΕ ως Κανονιστική Δύναμη Φύλου στον ΟΗΕ*, αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

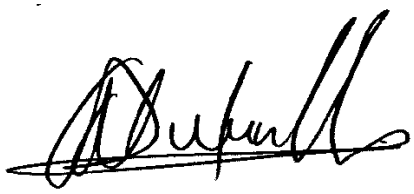

Μαρίνος Δημητρίου

Περίληψη

Η ισότητα των φύλων αποτελεί μία από τις αξίες που τοποθετούνται στον πυρήνα της ταυτότητας της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον. Η παρούσα εργασία διερευνά τον ρόλο της ΕΕ ως *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου* (Normative Gender Power) στα πλαίσια της εξωτερικής δράσης της στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Σκοπός της ανάλυσης είναι η σκιαγράφηση του τρόπου με τον οποίο η προώθηση της έμφυλης ισότητας και η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, αξίες οι οποίες αποτελούν διακηρυγμένους στόχους της ΕΕ σε όλες τις εσωτερικές πολιτικές της, εξάγονται μέσω της εξωτερικής της δράσης σε διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ. Υπό τον θεωρητικό φακό της Κανονιστικής Δύναμης Φύλου και βάσει του μεθοδολογικού εργαλείου της *ανάλυσης πολιτικού λόγου* (Schmidt, 2002), η εργασία διερευνά και αναλύει επίσημα έγγραφα της ΕΕ που πραγματεύονται θέματα ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην εξωτερική δράση της ΕΕ και αφορούν ή συζητούνται στα φόρουμ του ΟΗΕ. Με την εφαρμογή του εν λόγω εργαλείου παράγονται χρήσιμα συμπεράσματα για τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ χρησιμοποιεί τον πολιτικό λόγο στην εξωτερική δράση της στον ΟΗΕ. Επιπλέον, αναδεικνύονται οι κυριότεροι δρώντες που εμπλέκονται στην εξαγωγή ευρωπαϊκής πολιτικής φύλου, ο τρόπος που αυτή εξάγεται, οι θεματικές προτεραιότητες που κυριαρχούν στον πολιτικό λόγο της ΕΕ, καθώς και οι αξίες και νόρμες που προωθούνται στο επίπεδο του ΟΗΕ. Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν έλλειψη ξεκάθαρης δέσμευσης όσον αφορά την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου ως θεμελιώδους αξίας και πολιτικής στρατηγικής στην εξωτερική δράση της ΕΕ στον ΟΗΕ. Η δυνατότητα της ΕΕ να προωθεί την ατζέντα της έμφυλης ισότητας στον ΟΗΕ συρρικνώνεται αφενός από το γεγονός ότι η ισότητα των φύλων δεν έχει ακόμα αποσυνδεθεί από την ατζέντα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και αφετέρου λόγω της φτωχής ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου σε σημαντικά κείμενα εξαγωγής πολιτικής στον ΟΗΕ. Η ανάλυση επιβεβαιώνει τη διαπίστωση ότι η ΕΕ δεν μπορεί να θεωρηθεί, τουλάχιστον στο παρόν στάδιο, μία Κανονιστική Δύναμη Φύλου στη διεθνή σκηνή, όπως η ίδια διατείνεται, αλλά μάλλον χρησιμοποιεί το αφήγημα της έμφυλης ισότητας με σκοπό την προώθηση των συμφερόντων της στο εξωτερικό περιβάλλον.

Λέξεις κλειδιά: Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, έμφυλη ισότητα, ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, Κανονιστική Δύναμη Φύλου.

Abstract

Gender equality is one of the values positioned at the core of the European Union's identity in international relations. This research paper seeks to understand the role of the EU as a *Normative Gender Power* in its external action towards the United Nations. The aim of this analysis is to understand how gender equality and gender mainstreaming, core values that are clearly targeted by the EU in all internal policy aspects, are promoted through external action in international organizations such as the UN. Applying the theoretical lens of Normative Gender Power, this paper analyses official EU papers regarding gender equality and gender mainstreaming in the EU's external action in reference to or discussed at the UN fora. Using as a framework for analysis the methodological tool of *policy discourse analysis* (Schmidt, 2002), important conclusions are drawn, especially about the way the EU utilizes policy discourse in its external action towards the UN. Moreover, the findings highlight the main actors involved in the outputting of the EU's gender policy, how this particular policy is promoted, through political milestones and reference papers, the thematic priorities placed in the European policy discourse and the main values and norms promoted by the EU at the UN. These findings suggest a lack of clear commitment regarding gender mainstreaming as a fundamental value and strategy in the EU's external action towards the UN. The European Union's potential to promote its gender equality agenda to the UN is limited due to the fact that this is not yet decoupled from the human rights agenda and also because it is not well mainstreamed in core documents outputted to the UN. This analysis reaffirms that the EU cannot be considered a Normative Gender Power in international relations but is rather carefully employing a gender equality narrative to promote its interests through its external action.

Key words: European Union, United Nations, gender equality, gender mainstreaming, Normative Gender Power

Ευχαριστίες

στην επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Χαρά Καραγιαννοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Συγκριτικής και Διεθνούς Πολιτικής στο τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών, για την πολύτιμη βοήθεια και τις συμβουλές της καθ' όλη τη διαδικασία συγγραφής της παρούσας εργασίας.

Στη Ράνια, την Ηλέκτρα και τη Ναταλία

Περιεχόμενα

Πίνακας Βραχυγραφιών 1

1. Εισαγωγή 2

2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας 6

3. Θεωρητικό πλαίσιο: Η ΕΕ ως Κανονιστική Δύναμη Φύλου (Normative Gender Power) στην παγκόσμια πολιτική 10

4. Μεθοδολογία 14

4.1 Περιορισμοί και οριοθετήσεις 16

5. Η ΕΕ ως Κανονιστική Δύναμη Φύλου στην εξωτερική δράση της στον ΟΗΕ 19

5.1 Ευρωπαϊκοί Δρώντες και Θεσμοί που εμπλέκονται στην εξαγωγή πολιτικής φύλου 19

5.2 Πολιτικοί σταθμοί και κείμενα αναφοράς που επηρεάζουν την εξαγωγή ευρωπαϊκής πολιτικής φύλου 23

5.3 Κύριες θεματικές προτεραιότητες κατά την εξαγωγή της ευρωπαϊκής πολιτικής φύλου 26

5.4 Η έννοια του φύλου στην εξωτερική δράση της ΕΕ: Αξίες και νόρμες που εξάγονται προς τον ΟΗΕ 30

6. Συμπεράσματα 35

7. Βιβλιογραφία 40

Πίνακας Βραχυγραφιών

CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
COHOM	Council Working Party on Human Rights
ICPD	International Conference on Population and Development
ΓΣΗΕ	Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών
ΔΤ	Δελτίο Τύπου
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΘΓ	Επιτροπή για τη Θέση των Γυναικών
ΕΥΕΔ	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
ΜΚΟ	Μη Κερδοσκοπική Οργάνωση
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΑΔ	Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΣΕΕ	Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΥΕ	Ύπατη Εκπρόσωπος

1. Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), ως ένας ανεξάρτητος και ενιαίος δρων, διαθέτει πλέον αδιαμφισβήτητη διεθνή υπόσταση, η οποία προκύπτει μέσα από την ίδια τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η εν λόγω διεθνής υπόσταση υλοποιείται αφενός μέσω της *Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας* (ΚΕΠΠΑ), αφετέρου δε μέσω των εξωτερικών δράσεων της ΕΕ σε πληθώρα πεδίων, όπως το εμπόριο, το περιβάλλον και η ενέργεια. Οι πιο πάνω δράσεις διαμορφώνουν την ταυτότητα της ΕΕ στη διεθνή διπλωματική σκηνή, στην προσπάθειά της να επηρεάσει τις διεθνείς εξελίξεις (Μπλαβούκος κ.α., 2019, σ. 21-22).

Στην παραγωγή και την εξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ εμπλέκεται το σύνολο των θεσμικών της οργάνων, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Για τον ίδιο σκοπό επενδύονται επίσης οικονομικοί και μη οικονομικοί πόροι. Επιπλέον, η ΕΕ διαθέτει ποικιλία εναλλακτικών τρόπων παραγωγής και εξαγωγής της εξωτερικής πολιτικής της σε διεθνές περιβάλλον. Πέρα από την οικονομική και εμπορική της ισχύ, η ΕΕ ασκεί πίεση, ιδιαίτερα σε όμορες χώρες, για συμμόρφωση με το πλαίσιο αρχών και λειτουργίας της (Μπλαβούκος κ.α., σ. 22). Η εξωτερική δράση της ΕΕ έχει ως κεντρικό της άξονα τη δέσμευσή της σε μία πολυμερή παγκόσμια τάξη, μέσα στα πλαίσια διεθνών οργανισμών, ιδιαίτερα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Σύμφωνα με το άρθρο 21 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ, σ. 28):

> *«Η Ένωση έχει ως στόχο της στη διεθνή σκηνή να προωθεί τις αρχές της: τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, την οικουμενικότητα και το αδιαίρετο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, τις αρχές της ισότητας και της αλληλεγγύης και τον σεβασμό των αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και του διεθνούς δικαίου […]. Προωθεί πολυμερείς λύσεις σε κοινά προβλήματα, ιδίως στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών».*

Σημεία αναφοράς ως προς την πιο πάνω δέσμευση αποτελούν διάφορα κείμενα – σταθμοί, όπως η *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας* (2003) και η *Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας* (2016). Στα εν λόγω κείμενα αναφέρεται ρητά ότι η ΕΕ επιδιώκει την ύπαρξη ενός ισχυρού ΟΗΕ, ως θεσμικού πυλώνα διεθνούς διακυβέρνησης (Μπουραντώνης, 2019).

Η επιρροή της ΕΕ στις διεθνείς εξελίξεις μπορεί να ιδωθεί μέσα από το πρίσμα της αλλαγής των αξιών και κανόνων του διεθνούς συστήματος, ιδιότητα που μπορεί να ενισχύσει τη θέση

της στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Υπό αυτή την έννοια, η ΕΕ μπορεί να θεωρηθεί μία *Κανονιστική Δύναμη* (Normative Power) στην παγκόσμια πολιτική (Manners, 2002). Ειδικότερα στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία θεωρούνται θεμελιώδες χαρακτηριστικό που αφορά στην ταυτότητα της ΕΕ και ως εκ τούτου αποτελούν βασικό στόχο της διεθνούς της δράσης (Iakovidis et al., 2018), η μέριμνα αφορά σε όλους τους τομείς δραστηριότητας της ΕΕ και αποτελεί κρίσιμη παράμετρο των σχέσεών της με διεθνείς οργανισμούς και τρίτες χώρες.

Μία από τις κυριότερες αξίες που τοποθετούνται στον πυρήνα της ταυτότητας της ΕΕ είναι η ισότητα των φύλων. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015), *«Η ισότητα των φύλων είναι μέρος του DNA της ΕΕ»*. Επιπλέον, με τη *Συνθήκη του Άμστερνταμ* του 1997, οι ίσες ευκαιρίες μεταξύ ανδρών και γυναικών αναγνωρίστηκαν ως κεντρικός στόχος της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Ένωση, 1997). Ειδικότερα, δε, μετά την 4η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για τις γυναίκες στο Πεκίνο (1995) και την υιοθέτηση της *Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνο* (United Nations, 1996), η *ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές και σε όλα τα στάδια σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης* (gender mainstreaming), αποτελεί διακηρυγμένο στόχο της ΕΕ, ο οποίος διαχέεται οριζοντίως σε όλες τις εσωτερικές πολιτικές της (David & Guerrina, 2013). Ταυτόχρονα, μέσω της εξωτερικής της δράσης, η ΕΕ επιχειρεί να προωθήσει τον πιο πάνω στόχο στις σχέσεις τις με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ.

Η ακαδημαϊκή έρευνα γύρω από την εξωτερική δράση της ΕΕ στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτείνεται σε μεγάλο εύρος (π.χ. Smith, 2006; 2010; 2017; Blavoukos et al., 2016; Iakovidis et al, 2018), ενώ αντίστοιχα ευρεία είναι και η βιβλιογραφία όσον αφορά στην παραγωγή εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ στον τομέα της ενσωμάτωσης διάστασης του φύλου (π.χ. Debusscher, 2011; Van der Vleuten, 2013; David & Guerrina, 2013; Guerrina & Wright, 2016; Orbie, 2017; Muehlenhoff et al., 2020). Παρά ταύτα, δεν έχει διερευνηθεί ακόμα επαρκώς ο ρόλος της ΕΕ ως *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου* (Normative Gender Power) στα πλαίσια πολυμερών προσεγγίσεων, ειδικότερα στα φόρουμ του ΟΗΕ.

Η παρούσα εργασία στοχεύει στη διερεύνηση του ρόλου της ΕΕ ως Κανονιστικής Δύναμης Φύλου (Normative Gender Power) στα πλαίσια της δράσης της στον ΟΗΕ. Αυτό που επιχειρείται είναι η διερεύνηση του πώς η προώθηση της έμφυλης ισότητας και η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, οι οποίες αποτελούν διακηρυγμένους στόχους της ΕΕ σε όλες τις εσωτερικές πολιτικές της (David & Guerrina, 2013), προωθούνται μέσω της εξωτερικής της

δράσης σε διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ. Η ανάλυση στοχεύει στο να ρίξει φως σε ένα πεδίο που, ενώ θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ για την ταυτότητα της ΕΕ και τη δράση της διεθνώς, εντούτοις δε φαίνεται να έχει μελετηθεί επαρκώς.

Συνεπώς, το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα στο οποίο επιχειρεί να απαντήσει η έρευνα είναι το εξής: *Μπορεί να θεωρηθεί η ΕΕ μία Κανονιστική Δύναμη Φύλου (Normative Gender Power), στα πλαίσια της δράσης της στον ΟΗΕ;*

Επιπρόσθετα, κάποια επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία συμπληρώνουν την ανάλυση είναι: *Ποιοι ευρωπαϊκοί δρώντες και θεσμοί εμπλέκονται στη διαδικασία εξαγωγής της εν λόγω πολιτικής; Ποιοι πολιτικοί σταθμοί και κείμενα αναφοράς επηρεάζουν την εξαγωγή της ευρωπαϊκής πολιτικής φύλου; Ποιες κύριες θεματικές προτεραιότητες κυριαρχούν στον επίσημο και ανεπίσημο λόγο των δρώντων που εμπλέκονται στην εξαγωγή της πολιτικής; Πώς εκλαμβάνεται η έννοια του φύλου στην ΕΕ; Ποιες θεμελιώδεις αξίες και νόρμες εξάγονται μέσω της πολιτικής αυτής;*

Το πρώτο μέρος της ανάλυσης επικεντρώνεται σε μία συνοπτική επισκόπηση της βιβλιογραφίας, μέσα από την οποία σκιαγραφείται το πεδίο της έρευνας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε αναλύσεις που σχετίζονται με την εξωτερική δράση της ΕΕ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στα πλαίσια του ΟΗΕ, καθώς και στον τομέα προώθησης των ζητημάτων του φύλου στην ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική.

Ακολουθεί η παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου της εργασίας, με αφετηρία κριτικές προσεγγίσεις της θεωρίας των διεθνών σχέσεων όπως ο κονστρουκτιβισμός και ο φεμινισμός. Στη συνέχεια, με όχημα τη θεωρία της *Κανονιστικής Δύναμης* του Manners (2002), αναπτύσσεται η προσέγγιση της ΕΕ ως *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου,* υπό το πρίσμα της οποίας επιχειρείται η ανάλυση των δεδομένων. Ταυτόχρονα, γίνεται αναφορά στην μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, στα υπό εξέταση κείμενα και στους περιορισμούς της ανάλυσης. Η εργασία διερευνά και αναλύει επίσημα έγγραφα της ΕΕ που πραγματεύονται θέματα ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην εξωτερική δράση της ΕΕ και αφορούν ή συζητούνται στα φόρουμ του ΟΗΕ. Τα κείμενα αναλύονται με τη χρήση του μεθοδολογικού εργαλείου της *ανάλυσης πολιτικού λόγου* (Schmidt, 2002).

Το κύριο μέρος της εργασίας αφιερώνεται στην ποιοτική ανάλυση των δεδομένων που εξετάζονται. Αρχικά, βάσει του μεθοδολογικού εργαλείου της ανάλυσης πολιτικού λόγου, εξετάζεται η *ιδεατική* διάσταση του πολιτικού λόγου, ως προς τη *γνωσιακή*, άλλα και την

κανονιστική του λειτουργία. Έμφαση δίνεται στο στάδιο αυτό και στην ύπαρξη ή όχι συγκεκριμένης ιδεολογίας. Στη συνέχεια η εργασία εστιάζει στη *διαδραστική* διάσταση, με την εξέταση τόσο της *συντονιστικής*, όσο και της *επικοινωνιακής* λειτουργίας του λόγου, λαμβάνοντας υπόψη το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής στο σύστημα παραγωγής πολιτικής της ΕΕ.

Τέλος, η εργασία κλείνει με μία σύνοψη των κυριότερων συμπερασμάτων, μέσα από τα οποία επιχειρείται να δοθεί απάντηση στο κεντρικό ερευνητικό ερώτημα, καθώς και στα επιμέρους ερωτήματα. Στα πλαίσια της ανάλυσης δίνεται η απάντηση στο κατά πόσο η ΕΕ επιχειρεί να καταστεί ηγέτιδα δύναμη στο πεδίο των ζητημάτων του φύλου, ήτοι *Κανονιστική Δύναμη Φύλου,* στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Επιπρόσθετα, αναδεικνύονται οι κυριότεροι δρώντες που εμπλέκονται στην εξαγωγή της εν λόγω πολιτικής, ο τρόπος που αυτή εξάγεται, μέσω πολιτικών σταθμών και κειμένων αναφοράς, οι θεματικές προτεραιότητες που κυριαρχούν στον πολιτικό λόγο της ΕΕ, καθώς και οι αξίες και νόρμες που προωθούνται στο επίπεδο του ΟΗΕ.

Συνεπώς, η παρούσα ερευνητική εργασία αγγίζει διαφορετικούς τομείς της ακαδημαϊκής έρευνας. Πρώτον, ασχολείται με την έρευνα γύρω από την εξωτερική δράση της ΕΕ στους τομείς της έμφυλης ισότητας και της προώθησης της διάστασης του φύλου, ειδικότερα υπό τον θεωρητικό φακό της *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου*. Δεύτερον, πραγματεύεται και τη σχέση της ΕΕ με τον ΟΗΕ, ιδιαίτερα όσον αφορά και πάλι την προώθηση της διάστασης του φύλου στα σχετικά φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών. Μέσω της ανάλυσης, αναμένεται να αναδειχθούν οι βασικές προκλήσεις τις οποίες αντιμετωπίζει η ΕΕ κατά τη εξαγωγή της πολιτικής της για ζητήματα που σχετίζονται με το φύλο στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Επιπλέον, επισημαίνεται ότι η παρούσα ανάλυση μπορεί να αποτελέσει το ενδιάμεσο βήμα και για άλλες έρευνες γύρω από το ζήτημα.

2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Η εξωτερική δράση και η διεθνής παρουσία της ΕΕ ενισχύονται συνεχώς, παρά τις όποιες αμφιβολίες για την πραγματική της επίδοση (Μπλαβούκος, 2019). Η ακαδημαϊκή έρευνα γύρω από την δράση της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον είναι ευρεία. Ποικίλες ερευνητικές προσπάθειες εστιάζουν σε συγκεκριμένα πεδία όπως το περιβάλλον και η κλιματική πολιτική (Delreux, 2014), το εμπόριο (Dur & Zimmermann, 2007) και η μη διάδοση των πυρηνικών όπλων (Blavoukos et al., 2015).

Η αξιολόγηση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ επικεντρώνεται συνήθως στην παρουσία (presence) και δράση (actorness) της ΕΕ (Allen & Smith, 1990; Bretherton & Vogler, 2006), καθώς και στην αποτελεσματικότητά (effectiveness) της (Bailer 2010; Oberthür & Groen, 2015). Επιπλέον οι αναλύσεις αναδεικνύουν και τη σύνδεση της παρουσίας και της συνοχής της ΕΕ με την αποτελεσματικότητά της στην εξωτερική πολιτική (Smith, 2010; Conceicao-Heldt & Meunier 2014; Blavoukos et al., 2016). Τα τελευταία χρόνια ερευνητές και ερευνήτριες στρέφονται και στην αξιολόγηση της διεθνούς επίδοσης της ΕΕ (performance), σε σχέση πάντα με την παρουσία, τη δράση και την αποτελεσματικότητα, δίνοντας έμφαση όχι μόνο στο τελικό προϊόν, αλλά και στη διαδικασία παραγωγής και εξαγωγής πολιτικής (Μπλαβούκος, 2019).

Όσον αφορά στη δράση της ΕΕ στον ΟΗΕ, η έρευνα εστιάζει μεταξύ άλλων και στην παρουσία και συνοχή της ΕΕ στις διαπραγματεύσεις που λαμβάνουν χώρα στα φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Smith, 2006; 2010; 2017; Blavoukos et al., 2016; Iakovidis et al., 2018). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται εσχάτως στη διερεύνηση των συνεπειών της *Συνθήκης της Λισαβόνας* (Gianniou & Galariotis, 2016), καθώς και στην αποτίμηση της θεσμικής αναβάθμισης στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ΓΣΗΕ) (π.χ. Blavoukos et al., 2016; Iakovidis et al, 2018), όπου με την *Απόφαση 65/276 του 2011* αναγνωρίστηκε στην ΕΕ *το καθεστώς του ενισχυμένου παρατηρητή* (Μπουραντώνης, 2019, σ. 130). Επιδίωξη της μελέτης του συγκεκριμένου πεδίου είναι να διασυνδεθεί η παρουσία και η συνοχή της ΕΕ με την αποτελεσματική εξωτερική της δράση ως δύναμης προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διεθνές επίπεδο.

Στο πεδίο της προώθησης της ισότητας του φύλου η ΕΕ υπήρξε ενεργή δρώσα στην παγκόσμια συζήτηση από τη δεκαετία του 1990, αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα της ενσωμάτωσης της

διάστασης του φύλου σε όλους τους τομείς δράσης της (gender mainstreaming)[1]. Έναυσμα για τα πιο πάνω αποτέλεσε η υιοθέτηση εκ μέρους της ΕΕ της *Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνο* η οποία είναι προϊόν της 4ης Παγκόσμιας Διάσκεψης του ΟΗΕ για τις γυναίκες, που έλαβε χώρα τον Σεπτέμβριο του 1995, στην κινεζική πρωτεύουσα. Η *Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνο* όρισε ένα Πρόγραμμα Δράσης ενσωματώνοντας 12 Σημεία-Προτεραιότητες (ή Στρατηγικούς Στόχους) για την επίτευξη της ισότητας των φύλων: φτώχεια των γυναικών, εκπαίδευση και κατάρτιση των γυναικών, υγεία των γυναικών, βία κατά των γυναικών, γυναίκες και ένοπλες συγκρούσεις, γυναίκες και οικονομία, γυναίκες στην εξουσία και στα κέντρα λήψης αποφάσεων, θεσμικοί Μηχανισμοί για την παρακολούθηση της Προόδου, ανθρώπινα δικαιώματα των Γυναικών, γυναίκες και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, γυναίκες και περιβάλλον, κορίτσι – παιδί (United, Nations, 1996). Η ΕΕ υιοθέτησε τη Διακήρυξη του Πεκίνο και την *Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνο* την ίδια χρονιά (1995) και δεσμεύτηκε να παρακολουθεί την εφαρμογή της καταθέτοντας Πλήρεις Εκθέσεις/ Απολογισμούς (Full Reviews) στις Συνόδους που συγκαλούνται κάθε 5 χρόνια με σκοπό την αποτίμηση και τον έλεγχο προόδου[2]. Ακολουθώντας την πολιτική του ΟΗΕ, η ΕΕ επίσης αναγνώρισε, θεσμοθέτησε και προώθησε, με τη *Συνθήκη του Άμστερνταμ* (1997), την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου ως θεμελιώδη στρατηγική της, με την υποχρέωση της προώθησής της οριζόντια σε όλους τους τομείς πολιτικής της (Ευρωπαϊκή Ένωση, 1997).

Η βιβλιογραφία όσον αφορά στην ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην ΕΕ (gender mainstreaming) αναπτύχθηκε αρκετά από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και έπειτα και εστίασε σε διάφορους τομείς εσωτερικής πολιτικής, όπως η αγορά εργασίας, η απασχόληση, το εμπόριο, η εκπαίδευση, η επιστήμη και η έρευνα (π.χ. Pollack & Hafner-Burton, 2000; Woehl, 2011). Επιπλέον, συχνά διερευνάται ο ρόλος των ευρωπαϊκών θεσμών στην προώθηση της ως άνω πολιτικής και η έλλειψη αποτελεσματικότητας της στρατηγικής της ΕΕ στον τομέα της οριζόντιας ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου. Τα ευρήματα καταδεικνύουν πως η έλλειψη πόρων, ξεκάθαρης στρατηγικής και δεσμευτικών εργαλείων μπορεί να ευθύνονται για την ελλιπή εφαρμογή της εν λόγω προσέγγισης (π.χ. Hafner-Burton & Pollack, 2009).

[1] Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, αποτελεί διεθνή στρατηγική προς την κατεύθυνση της προώθησης της ισότητας των φύλων. Περιλαμβάνει την ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου κατά την προετοιμασία, τον σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση πολιτικών, ρυθμιστικών μέτρων και δαπανών, προσβλέποντας στην προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και στην καταπολέμηση των διακρίσεων (EIGE, 2017).

[2] Μέχρι σήμερα έχουν υπάρξει πέντε σταθμοί ελέγχου προόδου: Η 23η Σύνοδος της ΓΣΗΕ, γνωστή και ως Πεκίνο+5 (2000), η 49η Σύνοδος της Επιτροπής για τη Θέση των Γυναικών (ΕΘΓ) που αναφέρεται ως Πεκίνο+10 (2005), η 54η Σύνοδος της ΕΘΓ που δηλώνεται ως Πεκίνο+15 (2010), η 59η Σύνοδος της ΕΘΓ που φέρει τον τίτλο Πεκίνο+20 (2015) και η 64η Σύνοδος της ΕΘΓ που φέρει τον τίτλο Πεκίνο+25 (2020).

Ευρεία είναι και η βιβλιογραφία όσον αφορά στην προώθηση της διάστασης του φύλου στην εξωτερική δράση της ΕΕ. Το *Ψήφισμα 1325/2000* του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και η *Ατζέντα για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια*[3] (UNSC, 2000) ώθησαν περαιτέρω την ΕΕ στην υιοθέτηση της διάστασης φύλου στις διεθνείς σχέσεις και την εξωτερική πολιτική σε παγκόσμιο επίπεδο, με έμφαση στην ειρήνη και την ασφάλεια σε ένοπλες συγκρούσεις (Guerrina & Wright, 2016). Η πιο πάνω ατζέντα αποτελεί πλαίσιο προώθησης της έμφυλης ισότητας και εστιάζει στην ενδυνάμωση των γυναικών, στην αύξηση της συμμετοχής τους και στον σεβασμό των γυναικείων δικαιωμάτων. Διευρύνει δε την έννοια των *ενόπλων συγκρούσεων* υπογραμμίζοντας πως η έμφυλη ισότητα αφορά τόσο το προ-συγκρουσιακό στάδιο και την πρόληψη των συγκρούσεων, όσο και το μετα-συγκρουσιακό, αυτό της οικοδόμησης της ειρήνης. Το ψήφισμα 1325/2000 αποτελεί ορόσημο για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην παγκόσμια πολιτική, θέτοντας τις γυναίκες στην κέντρο της παγκόσμιας συζήτησης για την ειρήνη και την ασφάλεια. Η ΕΕ υιοθέτησε, αν και με καθυστέρηση, το 2008, το Ψήφισμα 1325 και τα Ψηφίσματα που συνθέτουν την *Ατζέντα για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια* (Council of the EU, 2008) δεσμευόμενη να παρακολουθεί την εφαρμογή της ανά τακτά χρονικά διαστήματα (Council of the EU, 2011; 2014; 2017[4]) με σκοπό την αποτίμηση και τον έλεγχο προόδου (Guerrina & Wright, 2016).

Υπό αυτό το πρίσμα ακολούθησαν πολλές προσπάθειες διερεύνησης των δυνατοτήτων και προοπτικών της εξωτερικής δράσης της ΕΕ στο πεδίο της έμφυλης ισότητας και της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου. Η έρευνα στον τομέα περιστρέφεται γύρω από ποικιλία θεματικών περιοχών. Κάποιες μελέτες εστιάζουν στη διαδικασία διεύρυνσης, αναλύοντας κυρίως την επιρροή της ΕΕ στην αλλαγή πολιτικής όσον αφορά στη διάσταση του φύλου στις χώρες μέλη της Ανατολικής Ευρώπης, μετά την προσχώρησή τους στην ΕΕ (π.χ. Koldinska, 2007) Άλλες έρευνες πραγματεύονται την εφαρμογή της διάστασης του φύλου στα πλαίσια άλλων πολιτικών που προωθούνται μέσω της εξωτερικής δράσης της ΕΕ, όπως οι πολιτικές εμπορίου, ανάπτυξης και ανθρωπιστικής βοήθειας προς τρίτες χώρες (π.χ. Debusscher, 2011; Debusscher & Van der Vleuten, 2012). Επιπλέον, κάποιες ερευνητικές προσπάθειες ασχολούνται με την προώθηση της διάστασης του φύλου στις σχέσεις της ΕΕ με τις γειτονικές τις χώρες στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή (π.χ. Van der Vleuten, 2013;

[3] Το Ψήφισμα 1325/2000, μαζί με τα συμπληρωματικά και ενισχυτικά Ψηφίσματα 1820/2009, 1888/2009, 1889/2010, 1960/2011, 2106/2013, 2122/2013, 2242/2015, 2467/2019, και 2493/2019 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ συνθέτουν την εν λόγω Ατζέντα.

[4] Το Συμβούλιο εξέδωσε κατά τα έτη αυτά Συμπεράσματα σχετικά με την εφαρμογή της Συνολικής Προσέγγισής της για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια.

David & Guerrina, 2013; Orbie, 2017), με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης (Muehlenhoff et al., 2020) και το θέμα της εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ (Haastrup et al., 2019).

Σχετικά με την αποτελεσματικότητα της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην εξωτερική δράση της, επικρατεί, μεταξύ των ερευνητών και ερευνητριών, η αντίληψη πως η ΕΕ δεν έχει σε γενικές γραμμές επιτύχει τους στόχους της. Αυτό που προκύπτει από πολλές μελέτες, είναι ένας βαθμός ασυμφωνίας μεταξύ θεωρίας και πράξης ή μεταξύ του τρόπου με τον οποίο η ΕΕ βλέπει τον εαυτό της ως δρώντα και του τρόπου με τον οποίο προσπαθεί να δράσει για να προωθήσει θεμελιώδεις αξίες της, όπως η έμφυλη ισότητα και η διάσταση του φύλου, στο παγκόσμια σύστημα (Guerrina & Wright, 2016, σ. 295).

Συνοψίζοντας, πλήθος ερευνών έχουν αναδείξει τη διάσταση του φύλου και την προώθησή της στην εξωτερική δράση της ΕΕ. Παρά ταύτα, ελάχιστες εξ αυτών εξετάζουν την εξωτερική δράση της ΕΕ υπό το πρίσμα της *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου* (Normative Gender Power) (π.χ. David & Guerrina, 2013; Guerrina & Wright, 2016; Chappell, & Guerrina, 2020). Ως εκ τούτου, παρόλο που η ΕΕ επιδιώκει τον ρόλο της δύναμης προώθησης των αξιών και νορμών της στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος (Manners, 2002), εντούτοις η δράση της δεν έχει διερευνηθεί ακόμα επαρκώς, ιδιαίτερα όσον αφορά διεθνείς πολυμερείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ, όπου ο συσχετισμός δυνάμεων δεν την ευνοεί πάντοτε.

Η παρούσα εργασία στοχεύει στη διερεύνηση του ρόλου της ΕΕ ως *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου* (Normative Gender Power) στα πλαίσια της δράσης της στον ΟΗΕ. Αυτό που επιχειρείται είναι η διερεύνηση του πώς η προώθηση της έμφυλης ισότητας και η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, οι οποίες αποτελούν διακηρυγμένους στόχους της ΕΕ σε όλες τις εσωτερικές πολιτικές της (David & Guerrina, 2013), προωθούνται μέσω της εξωτερικής της δράσης σε διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ. Η ανάλυση στοχεύει στο να ρίξει φως σε ένα πεδίο που, ενώ θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ για την ταυτότητα της ΕΕ και τη δράση της διεθνώς, εντούτοις δε φαίνεται να έχει μελετηθεί επαρκώς.

3. Θεωρητικό πλαίσιο: Η ΕΕ ως Κανονιστική Δύναμη Φύλου (Normative Gender Power) στην παγκόσμια πολιτική

«Η Ευρώπη προωθεί την ισότητα των φύλων από το 1957, είναι μέρος του DNA της ΕΕ» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015). Η Κοινή Δήλωση του πρώτου αντιπροέδρου της Επιτροπής Timmermans, της Ύπατης Εκπροσώπου (ΥΕ) Mogherini και των Επιτρόπων Αβραμόπουλου, Στυλιανίδη, Mimica, Thissen, και Jourová με την ευκαιρία της Παγκόσμιας μέρας της Γυναίκας (8 Μαρτίου), υπογραμμίζει την βαρύτητα του αφηγήματος της ισότητας των φύλων στην ταυτότητα της ΕΕ, τόσο στην εσωτερική, όσο και στην εξωτερική της δράση (Guerrina & Wright, 2016). Η Δήλωση ενισχύει την άποψη του Manners πως η ισχύς της ΕΕ στην παγκόσμια πολιτική πηγάζει από την ταυτότητά της και την ικανότητά της να εξάγει θεμελιώδεις αξίες στο εξωτερικό της περιβάλλον (Manners, 2002). Η προώθηση των θεμελιωδών αξιών της στην εξωτερική της δράση αποτελεί το κλειδί για τον ρόλο που επιχειρεί να διαδραματίσει η ΕΕ, ως *Κανονιστική Δύναμη* (Normative Power) στις διεθνείς σχέσεις της (Guerrina & Wright, 2016).

Για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης, η οποία επιχειρεί να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους η ΕΕ προωθεί την έμφυλη ισότητα και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην εξωτερική της δράση στο πλαίσιο του ΟΗΕ και τις αξίες και αρχές που εξάγει, επιλέγεται το θεωρητικό εργαλείο της θεώρησης της ΕΕ ως *Κανονιστικής Δύναμης* (Normative Power Europe) (Manners, 2002) ως καταλληλότερο.

Το εν λόγω θεωρητικό εργαλείο έχει τις ρίζες του στο θεωρητικό *παράδειγμα* του *κοινωνικού κονστρουκτιβισμού*, σύμφωνα με το οποίο η πραγματικότητα αποτελεί κοινωνική κατασκευή (Onuf, 2012), ενώ τα άτομα και οι ομάδες «οικοδομούν» τον κόσμο στον οποίο ζουν και δρουν σύμφωνα με τις κατασκευές που οι ίδιοι έχουν δημιουργήσει (Heywood, 2013). Η ανάλυσή μας, ακολουθώντας μία μεταθετικιστική θεώρηση των πραγμάτων, υιοθετεί την αντίληψη του κόσμου ως μίας κοινωνικής κατασκευής, στην οποία υποκείμενο και αντικείμενο είναι άρρηκτα συνδεδεμένα (Heywood, 2013). Στο πλαίσιο αυτό, η ταυτότητα της ΕΕ μπορεί επίσης να θεωρηθεί κοινωνικά κατασκευασμένη, το ίδιο και οι θεμελιώδεις αξίες της, τις οποίες επιχειρεί να προωθήσει στο διεθνές περιβάλλον.

Η παρούσα εργασία υιοθετεί επίσης μία φεμινιστική προσέγγιση διότι προσφέρει διανοητικά εργαλεία, όπως ο όρος *φύλο* και οι ποικίλες εννοιοδοτήσεις του, αλλά ταυτόχρονα συμβάλει

και στη διερεύνηση τόπων και διαστάσεων που οι *κυρίαρχες* (mainstream) προσεγγίσεις αποκλείουν. Επιπλέον, η εν λόγω θεώρηση επιτρέπει την διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι αξίες της ΕΕ που σχετίζονται με την έμφυλη ισότητα και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου διαχέονται στις διεθνείς σχέσεις της (Aggestam et al, 2019).

Η θεωρία της ΕΕ ως *Κανονιστικής Δύναμης* αναπτύχθηκε από τον Ian Manners (2002) και αποτελεί ορόσημο για τον τρόπο με τον οποίο εξετάζεται η επιρροή της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία , η ΕΕ, λόγω ιστορικών καταβολών, ιδιότυπου τρόπου διακυβέρνησης και συνταγματικής διαμόρφωσης μπορεί να θεωρηθεί μία *κανονιστική δύναμη* στην παγκόσμια σκηνή. Γι' αυτό και η εξέταση της επιρροής της στο διεθνές σύστημα δε θα πρέπει να γίνεται μέσω παραδοσιακών θεωρήσεων, όπως ο ρεαλισμός, εφόσον δεν αποτελεί ένα έθνος κράτος με τη βεστφαλιανή έννοια του όρου. Αντίθετα, η ΕΕ θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως μία δύναμη αλλαγής των αξιών, των κανόνων και των νορμών του διεθνούς συστήματος, ιδιότητα που ενισχύει τη θέση της στην παγκόσμια πολιτική (Manners, 2002).

Η έννοια της *κανονιστικής δύναμης* αναφέρεται στην ικανότητα της ΕΕ να διαμορφώνει την έννοια του «κανονικού» στις Διεθνείς Σχέσεις, τοποθετώντας τις αξίες της ειρήνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως προμετωπίδα της σχέσης της με τον υπόλοιπο κόσμο. Οι αξίες αυτές διαχέονται με διάφορους τρόπους στην εξωτερική δράση της ΕΕ και στις σχέσεις της με τρίτα κράτη και διεθνείς οργανισμούς (Manners, 2002, σ. 253).

Σύμφωνα με τους Bretherton και Vogler (2006), η ΕΕ επιθυμεί να εμφανίζεται στην εξωτερική της δράση ως ένας *Κανονιστικός Δρων* (Normative Actor). Η κυρίαρχη αντίληψη εδώ είναι πως ο ρόλος της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον θα πρέπει να αντανακλά τις θεμελιώδεις αξίες και τον χαρακτήρα της στο εσωτερικό, την προσήλωσή της στις νόρμες, στις αρχές και στις αξίες του δυτικού πολιτισμού, καθώς και την υιοθέτηση της αποτελεσματικής πολυμερούς προσέγγισης στις σχέσεις της με διεθνείς οργανισμούς.

Με όχημα την προσέγγιση του Manners, η έννοια της *κανονιστικής δύναμης* εμφανίζεται στην ακαδημαϊκή συζήτηση στο πεδίο της εξωτερικής δράσης της ΕΕ (π.χ. Orbie, 2009; Bretherton & Vogler, 2006), αλλά και στον επίσημο λόγο των ευρωπαϊκών θεσμών (π.χ. European Parliament, 2019) από τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Η έρευνα συνδέει την ταυτότητα και τις θεμελιώδεις αξίες της ΕΕ με την επιρροή της στην παγκόσμια πολιτική σκηνή.

Παράλληλα, δεδομένης της δέσμευσης της ΕΕ στις προσπάθειες ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην εξωτερική της δράση, αναμένεται από αυτήν να δρα και ως *Κανονιστική Δύναμη Φύλου* (Normative Gender Power), επηρεάζοντας την παγκόσμια συζήτηση στο συγκεκριμένο πεδίο. Η ΕΕ έχει ως στόχο στα πλαίσια της διεθνούς δράσης της να προωθεί τις αρχές και τις αξίες που έχουν διαμορφώσει τον χαρακτήρα της στις σχέσεις της με τρίτα κράτη και διεθνείς οργανισμούς και η ισότητα των φύλων, καθώς και η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία της ταυτότητάς της.

Παρά ταύτα, ελάχιστες έρευνες εξετάζουν την εξωτερική δράση της ΕΕ υπό το πρίσμα της *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου* (π.χ. David & Guerrina, 2013; Guerrina & Wright, 2016; Chappell, & Guerrina, 2020). Οι Chappel και Guerrinna (2020, σ. 3), ερευνώντας την προώθηση της έμφυλης ισότητας και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής δράσης (ΕΥΕΔ), ενώ κάνουν ένα διαχωρισμό ανάμεσα στους όρους *Κανονιστικός Δρων Φύλου* (Normative Gender Actor) και *Έμφυλος Κανονιστικός Δρων* (Gendered Normative Actor). Ο πρώτος όρος υπογραμμίζει την προώθηση της έμφυλης ισότητας και της ενεργού ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου ως κυρίαρχης πολιτικής, η οποία διαχέεται στο διεθνές περιβάλλον, ιδιαίτερα στις πολιτικές που σχετίζονται με την άμυνα και την ασφάλεια. Αντίθετα, ο δεύτερος όρος περιγράφει τη δημιουργία και υιοθέτηση από την ΕΕ ενός αφηγήματος προώθησης των ζητημάτων του φύλου με σκοπό, δι' αυτού του οχήματος, να προωθηθούν αποτελεσματικότερα τα ποικίλα συμφέροντα της ΕΕ και να ενισχυθεί η θέσης της στην παγκόσμια πολιτική. Τα ευρήματα της πιο πάνω ανάλυσης υποστηρίζουν πως η ΕΕ μάλλον χρησιμοποιεί το αφήγημα της έμφυλης ισότητας με σκοπό την προώθηση των συμφερόντων της στο εξωτερικό περιβάλλον, αντίθετα με τις διακηρυγμένες προθέσεις της. Το αποτέλεσμα είναι μία επιφανειακή αντιμετώπιση του ζητήματος, η οποία επικεντρώνεται στην απλή προσθήκη των ζητημάτων του φύλου στις υπάρχουσες δομές (Chappel και Guerrinna, 2020).

Συνοψίζοντας, παρόλο που η ΕΕ επιδιώκει τον ρόλο της δύναμης προώθησης των αξιών και νορμών της στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος (Manners, 2002), εντούτοις η δράση της στο πεδίο των ζητημάτων φύλου δεν έχει διερευνηθεί ακόμα επαρκώς, ιδιαίτερα όσον αφορά τους διεθνείς πολυμερείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ. Η παρούσα εργασία, χρησιμοποιώντας τη θεωρία της *Κανονιστικής Δύναμης* του Manners (2002), επιχειρεί να διερευνήσει τον ρόλο της ΕΕ ως *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου* (Normative Gender Power), όπως την έχουν περιγράψει οι Chappel και Guerrinna (2020), δηλαδή την ενεργό επιδίωξη της έμφυλης ισότητας και την

ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου ως κυρίαρχης πολιτικής, η οποία διαχέεται στο διεθνές περιβάλλον, στα πλαίσια της δράσης της στον ΟΗΕ.

Το θεωρητικό πλαίσιο το οποίο περιγράφεται πιο πάνω επιτρέπει στην παρούσα έρευνα να εστιάσει τόσο στις αξίες και νόρμες οι οποίες συνθέτουν την ταυτότητα της ΕΕ, ειδικότερα στα ζητήματα φύλου, όσο και στους δρώντες και μηχανισμούς προώθησης των εν λόγω αξιών και νορμών στο εξωτερικό περιβάλλον, με σκοπό την ενίσχυση της θέσης της στην παγκόσμια πολιτική. Η ανάλυση μας επιτρέπει να κατανοήσουμε αν η ΕΕ θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως μία δύναμη αλλαγής των αξιών, των κανόνων και των νορμών του διεθνούς συστήματος, όπως την περιγράφει ο Manners (2002), με άλλα λόγια αν ο ρόλος της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον αντανακλά τις θεμελιώδεις αξίες και τον χαρακτήρα της στο εσωτερικό, σε θέματα έμφυλης ισότητας και ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου.

4. Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία στοχεύει στη διερεύνηση του ρόλου της ΕΕ *ως Κανονιστικής Δύναμης Φύλου* (Normative Gender Power) στα πλαίσια της δράσης της στον ΟΗΕ. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται μέθοδοι ποιοτικής ανάλυσης. Κύριο χαρακτηριστικό των πιο πάνω μεθόδων είναι η ικανότητά τους να ερμηνεύουν τους λόγους και τις αιτίες εμφάνισης φαινομένων και συμπεριφορών. Η ποιοτική έρευνα έχει δυναμικό χαρακτήρα, επιτρέπει την εις βάθος ανάλυση κοινωνικών φαινομένων και προσφέρει μία ολιστική θεώρηση των πραγμάτων (Ζαφειρόπουλος, 2015). Ειδικότερα, η μεθοδολογία που επιλέγεται είναι αυτή της ποιοτικής ανάλυσης του περιεχομένου επισήμων κειμένων, τα οποία περιέχουν πληροφορίες γύρω από το υπό εξέταση φαινόμενο.

Το μεθοδολογικό εργαλείο το οποίο προκρίνεται με σκοπό την εξέταση του ρόλου της ΕΕ ως Κανονιστικής Δύναμης Φύλου είναι η *ανάλυση πολιτικού λόγου* (policy discourse analysis) της Vivien Schmidt (2002). Το εν λόγω αναλυτικό εργαλείο επελέγη μεταξύ άλλων, γιατί αναγνωρίζει τον κρίσιμο ρόλο του λόγου (discourse) στην αλλαγή πολιτικής, τόσο στην παραγωγή των ιδεών, όσο και στην νομιμοποίησή τους (Schmidt, 2002). Σύμφωνα με την Schmidt, ο πολιτικός λόγος υπηρετεί δύο διαστάσεις: την *ιδεατική* (ideational) και την *διαδραστική* (interactive). Στην *ιδεατική* του διάσταση, ο λόγος εκτελεί δύο λειτουργίες, μία *γνωσιακή* (cognitive) και μία *κανονιστική* (normative). Η πρώτη λειτουργία απευθύνεται στη λογική ενός προγράμματος πολιτικής, επιχειρώντας να πείσει για την αναγκαιότητά του, ενώ η δεύτερη εστιάζει στην καταλληλόλητα του προγράμματος, μέσω της επίκλησης σε εθνικές αξίες και νόρμες. Στην *διαδραστική* του διάσταση, ο πολιτικός λόγος εκτελεί και πάλι δύο λειτουργίες: μία *συντονιστική* (coordinative) και μία *επικοινωνιακή* (communicative). Μέσω της συντονιστικής του λειτουργίας, προσφέρει στους δρώντες μία κοινή γλώσσα και ένα κοινό πλαίσιο κατασκευής ενός προγράμματος πολιτικής. Η επικοινωνιακή λειτουργία αποτελεί την προσπάθεια νομιμοποίησης του εν λόγω προγράμματος μέσω της δημόσιας παρουσίασης του (Schmidt, 2002, σ. 209-211).

Κρίσιμη παράμετρος για την επιτυχία του πολιτικού λόγου, ιδιαίτερα στην *ιδεατική* του διάσταση, είναι η παρουσία ή η απουσία συγκεκριμένης ιδεολογίας. Η ύπαρξη ιδεολογίας προσφέρει συνοχή στις προτεινόμενες πολιτικές και, ταυτόχρονα, νομιμοποιεί τις αξίες και νόρμες στις οποίες γίνεται επίκληση. Στην περίπτωση της απουσίας ιδεολογίας, ο πολιτικός λόγος, αν και περισσότερο αφηρημένος, έχει τη δυνατότητα να επιστρατεύσει οποιεσδήποτε έννοιες, αξίες ή νόρμες εξυπηρετούν την αποτελεσματικότητά του (Karagiannopoulou, 2017, σ. 77-78). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής ενός πολιτικού

λόγου διαδραματίζει με τη σειρά του σημαίνοντα ρόλο, καθώς πλαισιώνει τη *διαδραστική* του διάσταση. Σύμφωνα με την Schmidt (2002, σ. 243), σε πολιτικά συστήματα όπου η κεντρική εξουσία δεν είναι τόσο ισχυρή, όπως τα ομοσπονδιακά κράτη ή πολιτικοί σχηματισμοί τύπου ΕΕ, η *συντονιστική* λειτουργία του λόγου τείνει να υπερισχύει της *επικοινωνιακής*. Στα εν λόγω πολιτικά συστήματα πολλαπλών δρώντων, έμφαση δίνεται στη διαδικασία εσωτερικής συμφωνίας μεταξύ των δρώντων, συνήθως πίσω από κλειστές πόρτες, με κυρίαρχο σκοπό την επίτευξη συναίνεσης ως προς το προτεινόμενο πρόγραμμα πολιτικής.

Στην περίπτωση της διερεύνησης του ρόλου της ΕΕ ως Κανονιστικής Δύναμης Φύλου στον ΟΗΕ (ζήτημα το οποίο απασχολεί την παρούσα εργασία), εξετάζεται αφενός η *ιδεατική* διάσταση του πολιτικού λόγου, ως προς τη *γνωσιακή*, άλλα και την *κανονιστική* του λειτουργία. Έμφαση δίνεται στο στάδιο αυτό και στην ύπαρξη ή όχι συγκεκριμένης ιδεολογίας. Αφετέρου, η εργασία εστιάζει στη *διαδραστική* διάσταση, με την εξέταση τόσο της *συντονιστικής*, όσο και της *επικοινωνιακής* λειτουργίας του λόγου, λαμβάνοντας υπόψη το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής στο σύστημα παραγωγής πολιτικής της ΕΕ.

Η παρούσα εργασία διερευνά και αναλύει επίσημα έγγραφα της ΕΕ που πραγματεύονται θέματα ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην εξωτερική δράση της ΕΕ και αφορούν ή συζητούνται στα φόρουμ του ΟΗΕ.

Το σώμα της έρευνας αποτελείται από τα ακόλουθα κείμενα: Το *Σχέδιο Δράσης της ΕΕ όσον αφορά στη δημοκρατία και στα ανθρώπινα δικαιώματα 2015-2019*, το οποίο αποτελεί την κατευθυντήρια αρχή των δεσμεύσεων της ΕΕ σε πολυμερή φόρουμ, ιδίως στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών. Το εν λόγω Σχέδιο Δράσης επιβεβαιώνει επίσης την προσήλωση της ΕΕ στο σύστημα των Ηνωμένων Εθνών μέσω της υποχρέωσης δημοσίευσης *Ετήσιων Συμπερασμάτων του Συμβουλίου για τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα*, ιδίως στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΣΑΔ) των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και στην Τρίτη Επιτροπή της ΓΣΗΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015[β]). Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας διερευνώνται τα *Ετήσια Συμπεράσματα* των ετών 2015-2019. Οι *Ετήσιες Εκθέσεις της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο,* οι οποίες αποτελούν αξιολογήσεις της εξωτερικής δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχετικά φόρουμ του ΟΗΕ, δηλαδή τις συνόδους του ΣΑΔ των Ηνωμένων Εθνών, την Τρίτη Επιτροπή της ΓΣΗΕ και την Επιτροπή για τη Θέση των Γυναικών (ΕΘΓ). Στην περίπτωσή μας εξετάζονται οι *Ετήσιες Εκθέσεις* μεταξύ των ετών 2016-2020. Το κείμενο με τίτλο *Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΕ για τη βία ενάντια στις γυναίκες και τα κορίτσια και*

την αντιμετώπιση όλων των μορφών διακρίσεων απέναντί τους (2018) το οποίο στοχεύει, μεταξύ άλλων, στην προώθηση της αντιμετώπισης της βίας ενάντια στις γυναίκες στα πλαίσια των φόρουμ του ΟΗΕ (π.χ. ΕΘΓ). Παράλληλα, τα κείμενα α) *Σχέδιο Δράσης για το φύλο: 2016-2020,* και β) *Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου: Ενίσχυση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών στην εξωτερική δράση της ΕΕ, 2016-2020*, αποτελούν δείγματα της στόχευσης της ΕΕ στο θέμα της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην εξωτερική της δράση, και κατ' επέκταση και στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Επιπλέον, αναλύονται Δελτία Τύπου (ΔΤ) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Κοινές Δηλώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ύπατης Εκπροσώπου (ΥΕ), που αφορούν την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στη δράση της ΕΕ στον ΟΗΕ, π.χ. για το Σχέδιο Δράσης για το φύλο, 2016-2020, την πρωτοβουλία *Spotlight* (2017)[5], την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας (8η Μαρτίου) και την Παγκόσμια ημέρα μηδενικής ανοχής στον Ακρωτηριασμό των Γυναικείων Γεννητικών Οργάνων (6η Φεβρουαρίου), από το 2015-2019.

Τα ως άνω κείμενα αναλύονται με τη χρήση του μεθοδολογικού εργαλείου της ανάλυσης πολιτικού λόγου με διττό στόχο. Πρώτον, να αναδειχθούν οι κυριότεροι ευρωπαϊκοί δρώντες και θεσμοί που εμπλέκονται στην εξαγωγή της εν λόγω πολιτικής, ο τρόπος που αυτή εξάγεται, μέσω πολιτικών σταθμών και κειμένων αναφοράς, ενώ ταυτόχρονα, και να εντοπιστούν οι βασικοί θεματικοί άξονες γύρω από τους οποίους περιστρέφεται η συζήτηση για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην εξωτερική δράση της ΕΕ και ιδιαίτερα στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Δεύτερον, να καταστεί ορατό το πώς αντιλαμβάνεται η ΕΕ την έννοια του φύλου και ποιες θεμελιώδεις αξίες και νόρμες προωθεί μέσω της ενεργού παρουσίας και δράσης της στον ΟΗΕ.

4.1 Περιορισμοί και οριοθετήσεις

Κάθε επιστημονικό κείμενο υπόκειται σε χρονικές και χωρικές οριοθετήσεις που υπαγορεύουν περιορισμούς, αλλά και σε περιορισμούς που τίθενται από τους ίδιους τους/τις ερευνητές/τριες ανάλογα με τον εστιασμό της ερευνητικής προσπάθειας και τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται. Μία μεταπτυχιακή εργασία, όπως η παρούσα, δεν εξαιρείται αυτών των περιορισμών. Οι περιορισμοί λοιπόν στους οποίους υπόκειται το παρών κείμενο είναι οι ακόλουθοι:

[5] Πρόκειται για μία από κοινού πρωτοβουλία της ΕΕ και του ΟΗΕ με στόχο την εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών σε περιοχές της Ασίας, της Αφρικής, της Καραϊβικής της Λατινικής Αμερικής και του Ειρηνικού (πηγή: https://www.spotlightinitiative.org).

Πρώτον, το πλαίσιο της ανάλυσης περιορίζεται στο ζήτημα της προώθησης της έμφυλης ισότητας και της διάστασης του φύλου στην εξωτερική δράση της ΕΕ στα πλαίσια του ΟΗΕ. Άρα, δεν διερευνάται εδώ η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου και η προώθηση της αρχής της έμφυλης ισότητας στις συνεργασίες της ΕΕ στο πλαίσιο της *Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτνίασης*[6], στο πλαίσιο της *Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας*[7] ή στην Ανατολική Συνεργασία[8] και δεν εστιάζει η παρούσα εργασία στις διμερείς σχέσεις που αφορούν την πορεία κάποιων χωρών στην ένταξή τους στην ΕΕ. Επίσης δεν αναλύονται στο παρόν κείμενο δεδομένα που αφορούν την εξωτερική δράση της ΕΕ στη διάδρασή της με διεθνείς οργανισμούς, την κοινωνία των πολιτών, Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ή άλλους δρώντες που είναι πιθανόν να συνεισφέρουν στην παγκόσμια συζήτηση γύρω από την προώθηση της διάστασης του φύλου.

Δεύτερον, με σκοπό την ανάλυση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ ως προς την προώθηση της διάστασης του φύλου, προκύπτει η ανάγκη διάκρισής της σε τρία επίπεδα: (α) παραγωγή πολιτικής, (β) εξαγωγή πολιτικής και (γ) επιρροή – αποτέλεσμα πολιτικής (Μπλαβούκος κ.α., 2019, σ. 22-25). Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στο δεύτερο επίπεδο ανάλυσης, παρόλο που και τα τρία επίπεδα συνδέονται στενά μεταξύ τους. Σκοπός της είναι η σκιαγράφηση του τρόπου εξαγωγής της εξωτερικής δράσης της ΕΕ προς τον ΟΗΕ, καταγράφοντάς και όχι αξιολογώντας τις ενέργειές της. Απώτερος στόχος, είναι η διερεύνηση της προσπάθειας της ΕΕ να επηρεάσει τους εμπλεκόμενους στο διεθνές περιβάλλον δρώντες μέσω της επίδειξης ηγετικής ικανότητας, ήτοι, μέσω της δυνατότητάς της να προωθήσει τις θεμελιώδεις αξίες της, επιδρώντας στις αντιλήψεις των υπόλοιπων δρώντων του διεθνούς συστήματος.

Τρίτον, σε ό,τι αφορά την χρονική περίοδο στην οποία θα εστιάσει η παρούσα εργασία αυτή οριοθετείται στην περίοδο μετά τη *Συνθήκη της Λισαβόνας* (2008), και ιδιαίτερα μετά τη θεσμική αναβάθμιση της ΕΕ στη ΓΣΗΕ, με την *Απόφαση 65/276* του 2011 σύμφωνα με την οποία αναγνωρίστηκε στην ΕΕ το *καθεστώς του ενισχυμένου παρατηρητή* στον ΟΗΕ

[6] Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτνίασης διέπει τις σχέσεις της ΕΕ με 16 γειτονικές της χώρες στην ανατολή και τον νότο: Αζερμπαϊτζάν, Αίγυπτο, Αλγερία, Αρμενία, Γεωργία, Ιορδανία, Ισραήλ, Λευκορωσία, Λίβανο, Λιβύη, Μαρόκο, Μολδαβία, Ουκρανία, Παλαιστινιακή Αρχή, Συρία και Τυνησία, (πηγή https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/european-neighbourhood-policy_en).

[7] Η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία διέπει από το 1995 τις σχέσεις της ΕΕ με τις χώρες της Μεσογείου, στοχεύοντας στην ειρήνη, τη σταθερότητα, την ευημερία και την προώθηση των αξιών της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (πηγή: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/southern-neighbourhood_en).

[8] Η Ανατολική Συνεργασία αποτελεί μία πρωτοβουλία με στόχο την εμβάθυνση των σχέσεων της ΕΕ και των κρατών μελών της με έξι ανατολικές γειτονικές χώρες: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενία, Γεωργία, Λευκορωσία, Μολδαβία και Ουκρανία, (πηγή: https://ec.europa.eu/neighbourhood- enlargement/neighbourhood/eastern-partnership_en).

(Μπουραντώνης, 2019, σ. 130), μέχρι σήμερα. Η *Συνθήκη της Λισαβόνας* προσέδωσε στην ΕΕ μία διακριτή νομική προσωπικότητα, αναβαθμίζοντας την παρουσία της στο διεθνές περιβάλλον. Επιπλέον, νέοι δρώντες αναδείχθηκαν στην εξωτερική δράση της ΕΕ, όπως ο Ύπατος Εκπρόσωπος για θέματα ΚΕΠΠΑ (ΥΕ) και η νεοσύστατη Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ) (Gianniou & Galariotis, 2016). Παράλληλα, η αναβάθμιση της ευρωπαϊκής παρουσίας στη ΓΣΗΕ με την εξασφάλιση του *καθεστώτος του ενισχυμένου παρατηρητή*, αύξησε τις δυνατότητες της ΕΕ να διαμεσολαβεί και να προωθεί τις προτάσεις τις στα φόρουμ του ΟΗΕ, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο και τη θέση της (Blavoukos et al., 2016; Iakovidis et al, 2018).

Ταυτόχρονα, θεωρώντας πως η πολιτική της ΕΕ σε όλους τους τομείς, και κατ' επέκταση και στην εξωτερική της δράση, ακολουθεί πενταετείς κύκλους, οι οποίοι σχετίζονται με τις θητείες της εκάστοτε Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Συμβουλίου της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, και με βάση τις προτεραιότητες πολιτικής, οι οποίες καθορίζονται στις αρχές κάθε πενταετίας, η παρούσα ανάλυση εστιάζει στην πενταετία 2015-2019, όταν επικεφαλής της Επιτροπής ήταν ο πρώην πρωθυπουργός του Λουξεμβούργου κ. Jean-Claude Juncker, επικεφαλής του Συμβουλίου της ΕΕ ήταν ο Πολωνός κ. Donald Tusk και ΥΕ της ΕΕ σε θέματα ΚΕΠΠΑ η Ιταλίδα κ. Federica Mogherini. Η ερευνητική αυτή επιλογή σχετίζεται και με το γεγονός της δημοσίευσης, εντός της πιο πάνω πενταετίας, σημαντικών εγγράφων που σχετίζονται με την εξωτερική δράση της ΕΕ από ποικίλους θεσμούς και δρώντες εντός της ΕΕ. Εντός λοιπόν αυτού του χρονικού πλαισίου έχουν δει το φως της δημοσιότητας κείμενα όπως τα ακόλουθα: το *Σχέδιο Δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία: 2015-2019* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015α), το *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015), καθώς και το *Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου: Ενίσχυση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών στην εξωτερική δράση της ΕΕ, 2016-2020* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015β).

5. Η ΕΕ ως Κανονιστική Δύναμη Φύλου στην εξωτερική δράση της στον ΟΗΕ

5.1 Ευρωπαϊκοί Δρώντες και Θεσμοί που εμπλέκονται στην εξαγωγή πολιτικής φύλου

Η πολυπλοκότητα του συστήματος εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ, η οποία χτίστηκε μέσω των Συνθηκών, επιβεβαιώνεται και στην περίπτωση της εξαγωγής πολιτικής προς τον ΟΗΕ σε ζητήματα που σχετίζονται με την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου. Με την εφαρμογή του μεθοδολογικού εργαλείου της ανάλυσης πολιτικού λόγου, συγκεκριμένα της διαδραστικής του διάστασης, διαφαίνεται ότι πολλαπλοί δρώντες και θεσμοί αλληλεπιδρούν με σκοπό την προώθηση των επιδιώξεων της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ όσον αφορά τα ζητήματα του φύλου. Το Συμβούλιο της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η ΥΕ, η ΕΥΕΔ, η Κύρια Σύμβουλος της ΕΥΕΔ για θέματα φύλου, τα κράτη μέλη, προσθέτουν το δικό τους λιθαράκι σε μία περίπλοκη διαδικασία, όπου προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή και η αποτελεσματικότητα των δράσεων, είναι σημαντικό να συνεργαστούν και να οικοδομήσουν την απαραίτητη συναίνεση, χρησιμοποιώντας κοινή γλώσσα και κοινό πλαίσιο αναφοράς.

Οι πιο πάνω διαπιστώσεις επιβεβαιώνουν την πεποίθηση της Schmidt πως το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής του πολιτικού λόγου διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο, καθώς πλαισιώνει τη διαδραστική του διάσταση (Schmidt 2002, σ. 243). Έτσι, σε πολιτικά συστήματα όπου η κεντρική εξουσία δεν είναι τόσο ισχυρή, όπως η ΕΕ, *η συντονιστική λειτουργία του λόγου τείνει να υπερισχύει της επικοινωνιακής*. Στα εν λόγω πολιτικά συστήματα πολλαπλών δρώντων, έμφαση δίνεται στη διαδικασία εσωτερικής συμφωνίας μεταξύ των δρώντων, συνήθως πίσω από κλειστές πόρτες, με κυρίαρχο σκοπό την επίτευξη συναίνεσης ως προς το προτεινόμενο πρόγραμμα πολιτικής (Schmidt, 2002, σ. 243).

Αυτό αποτυπώνεται με σαφήνεια στο *Σχέδιο Δράσης της ΕΕ όσον αφορά τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα 2015-2019,* όπου αναφέρονται τα εξής*:*

> *«Προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική υλοποίηση του σχεδίου δράσης, είναι σημαντικό να συνεργαστούν τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, λαμβάνοντας υπόψη το διακριτό θεσμικό ρόλο τους* […] *Η ευθύνη για τη διεξαγωγή των δράσεων που*

απαριθμούνται εναπόκειται στην Ύπατη Εκπρόσωπο/Αντιπρόεδρο, με τη συνδρομή της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), καθώς και στην Επιτροπή, το Συμβούλιο και τα κράτη μέλη, στο πλαίσιο των αντίστοιχων τομέων αρμοδιοτήτων τους όπως ορίζονται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015β, σ. 8)

Κυρίαρχο ρόλο στη διαδικασία εξαγωγής της πολιτικής της ΕΕ στο πεδίο της ισότητας των φύλων και της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου προς τον ΟΗΕ, φαίνεται να διαδραματίζει το *Συμβούλιο της ΕΕ*.

Στις αρμοδιότητες του Συμβουλίου της ΕΕ ανήκει ο καθορισμός των στρατηγικών προτεραιοτήτων της ΕΕ στα φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών που ασχολούνται με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για τον σκοπό αυτό, εγκρίνονται μία φορά ετησίως *Συμπεράσματα,* στα οποία χαράσσονται οι κύριες γραμμές δράσης της ΕΕ κατά τους μήνες που ακολουθούν. Στη Γενική Συνέλευση (Τρίτη Επιτροπή) και στο ΣΑΔ του ΟΗΕ, το Συμβούλιο της ΕΕ επικουρείται από την Ομάδα Εργασίας "Ανθρώπινα Δικαιώματα" (COHOM), της οποίας κύριο καθήκον είναι να συμβάλλει στον εντοπισμό των στρατηγικών προτεραιοτήτων της ΕΕ σε τομεακά ή ειδικά γεωγραφικά ζητήματα και να συντονίζει τις θέσεις των κρατών μελών της ΕΕ.

Επιπλέον, το Συμβούλιο της ΕΕ εκδίδει τις *Ετήσιες Εκθέσεις της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο*, οι οποίες αποτελούν αξιολογήσεις της εξωτερικής δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχετικά φόρουμ του ΟΗΕ, δηλαδή τις συνόδους του ΣΑΔ των Ηνωμένων Εθνών, την Τρίτη Επιτροπή της ΓΣΗΕ και την Επιτροπή για τη Θέση των Γυναικών (ΕΘΓ).

Παράλληλα, το *Σχέδιο Δράσης για το φύλο: 2016-2020,* και *το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου: Ενίσχυση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών στην εξωτερική δράση της ΕΕ, 2016-2020*, τα οποία αποτελούν δείγματα της στόχευσης της ΕΕ στο θέμα της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην εξωτερική της δράση, και κατ' επέκταση και στο πλαίσιο του ΟΗΕ, αποτελούν επίσης κείμενα του Συμβουλίου της ΕΕ, αναδεικνύοντας ακόμα μία φορά τον κυρίαρχο ρόλο του κατά την εξαγωγή της πολιτικής της ΕΕ στο πεδίο της ισότητας των φύλων και της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου προς τον ΟΗΕ.

Σημαντικός φαίνεται να είναι και ο ρόλος της *Ευρωπαϊκής Επιτροπής* στην ως άνω διαδικασία. Η Επιτροπή συνέταξε το *Σχέδιο Δράσης της ΕΕ όσον αφορά τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα 2015-2019*, το οποίο αποτελεί την κατευθυντήρια αρχή των δεσμεύσεων της ΕΕ σε πολυμερή φόρουμ, ιδίως στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών. Ταυτόχρονα, το κείμενο με τίτλο *Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΕ για τη βία ενάντια στις γυναίκες και τα κορίτσια και την αντιμετώπιση όλων των μορφών διακρίσεων απέναντί τους* (2018) το οποίο στοχεύει, μεταξύ άλλων, στην προώθηση της αντιμετώπισης της βίας ενάντια στις γυναίκες στα πλαίσια των φόρουμ του ΟΗΕ (π.χ. ΕΘΓ), αποτελεί επίσης έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Εκτός από το Συμβούλιο της ΕΕ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναδεικνύονται μέσα από τα υπό διερεύνηση κείμενα και άλλοι θεσμοί (δρώντες εξωτερικής δράσης της ΕΕ και εξαγωγής της πολιτικής για το φύλο), όπως η *Ύπατη Εκπρόσωπος (ΥΕ) για Θέματα Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)* και η *Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ)*. Η ΥΕ, ως μέλος και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αλλά και του Συμβουλίου της ΕΕ, αναλαμβάνει το ρόλο της γεφυροποιού ανάμεσα στη διακυβερνητική και την υπερεθνική τάση στην ΕΕ, με σκοπό τη μεγαλύτερη συνέπεια στην άσκηση της ΚΕΠΠΑ (Μπλαβούκος κ.α., 2019). Παράλληλα ο ρόλος της ΕΥΕΔ, μίας υπηρεσίας με τριπλή σύνθεση, με προσωπικό τόσο από το Συμβούλιο της ΕΕ, όσο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις αντιπροσωπείες των κρατών μελών, είναι η υποστήριξη της ΥΕ στο έργο της. Στις αρμοδιότητες της ΥΕ και κατ' επέκταση και της ΕΥΕΔ περιλαμβάνεται και η συνεργασία με οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ με σκοπό την προώθηση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ (Gianniou & Galariotis, 2016).

Ο ρόλος της ΥΕ, αλλά και της ΕΥΕΔ διαφαίνεται ξεκάθαρα στις αναφορές που γίνονται στα κείμενα *Σχέδιο Δράσης για το φύλο: 2016-2020*, και *Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου: Ενίσχυση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών στην εξωτερική δράση της ΕΕ, 2016-2020,* όπου αναδεικνύεται η εξέχουσα θέση τους στο σύστημα εξωτερικής δράσης της ΕΕ στο ζήτημα της ισότητας των φύλων. Επιπρόσθετα, η σημαντικότητα της ΥΕ, ως θεσμού, στο σύστημα εξαγωγής πολιτικής της ΕΕ προς τον ΟΗΕ γίνεται κατανοητή και μέσα από την ανάλυση των Κοινών Δηλώσεών της με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας και την Παγκόσμια ημέρα μηδενικής ανοχής στον Ακρωτηριασμό των Γυναικείων Γεννητικών Οργάνων. Εδώ η ΥΕ φαίνεται να εκπροσωπεί την ΕΕ, επιβεβαιώνοντας τη δέσμευσή της στην προώθηση των αξιών της προς τον ΟΗΕ.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι:

«*Με την ευκαιρία της παγκόσμιας ημέρας μηδενικής ανοχής στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων, η κ. Federica Mogherini, Ύπατη Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας / Αντιπρόεδρος της Επιτροπής, η κ. Věra Jourová, επίτροπος αρμόδια για τη Δικαιοσύνη, τους Καταναλωτές και την Ισότητα των Φύλων, και ο κ. Neven Mimica, ένωσαν τις φωνές τους για να επαναλάβουν την ακλόνητη δέσμευση της ΕΕ για την εξάλειψη του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων»* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017α, σ. 1).

Επίσης, σε σχέση με την πρωτοβουλία Spotlight, το Δελτίο Τύπου που εκδόθηκε αναφέρει πως:

«*Την πρωτοβουλία αυτή εγκαινίασαν η Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ/αντιπρόεδρος της Επιτροπής Φεντερίκα Μογκερίνι και ο επίτροπος Διεθνούς Συνεργασίας και Ανάπτυξης Νέβεν Μίμιτσα, από κοινού με τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ António Guterres και την Αναπληρώτρια Γενική Γραμματέα του ΟΗΕ Amina Mohammed»* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017β, σ. 1).

Από το 2015 και έπειτα εμφανίζεται στο προσκήνιο, ως καινούριος δρων στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ σε ζητήματα φύλου, η *Κύρια Σύμβουλος* της ΕΥΕΔ για θέματα φύλου (Guerrina & Wright, 2016). Ο νέος θεσμός φαίνεται να στοχεύει στην καλύτερη εφαρμογή του Ψηφίσματος 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Σύμφωνα με το Συμβούλιο (*2015β, σ. 39):*

«Τον Σεπτέμβριο του 2015 η ΥΕ/ΑΠ, κ. Federica Mogherini, διόρισε την πρέσβη κ. Μάρα Μαρινάκη ως την πρώτη στην ιστορία Κύρια Σύμβουλο της ΕΥΕΔ για θέματα φύλου και για την εφαρμογή της απόφασης αριθ. 1325 του ΣΑΗΕ σχετικά με τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια»

Έκτοτε, ο ρόλος της Κύριας Συμβούλου επιβεβαιώνεται στις *Ετήσιες Εκθέσεις της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο*, όπου γίνεται αναφορά στις προσπάθειές της για τη βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των υπόλοιπων δρώντων με στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων στο πλαίσιο της Ατζέντας για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια (Συμβούλιο της ΕΕ, 2016β; 2017β; 2018β; 2019β). Επιπλέον, το Συμβούλιο της ΕΕ καλωσορίζει τον διορισμό της Κύριας Συμβούλου στα Συμπεράσματά του στο *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020,* προσδοκώντας σε μία πιο συνεκτική πολιτική της ΕΕ σε όλα τα θέματα που σχετίζονται με το φύλο (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 3).

Τέλος, σημαίνοντα ρόλο στη διαδικασία εξαγωγής πολιτικής για ζητήματα φύλου στον ΟΗΕ φαίνεται να διαδραματίζουν και τα κράτη μέλη της ΕΕ. Σε αρκετά από τα υπό διερεύνηση κείμενα[9] γίνεται αναφορά στον ρόλο των κρατών μελών ως προς την προώθηση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ, επιβεβαιώνοντας τη θέση τους στο σύστημα εξαγωγής πολιτικής, μέσω του μηχανισμού της κατανομής βαρών (burden sharing)[10]. Σύμφωνα με το Συμβούλιο της ΕΕ (2015β, σ.2)

> *«Η ΕΕ και τα κράτη μέλη βρίσκονται στην πρωτοπορία της προώθησης της ισότητας των φύλων και της προστασίας των δικαιωμάτων των γυναικών και των κοριτσιών και προωθούν τις αξίες αυτές σε όλο το φάσμα των εξωτερικών σχέσεων»*, ενώ σε άλλη περίπτωση *«Το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για τη νέα ευκαιρία που παρέχεται, μέσω της εφαρμογής του Σχεδίου για το Φύλο ΙΙ, για ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών της Επιτροπής, της ΕΥΕΔ και των κρατών μελών»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018γ, σ. 6).

5.2 Πολιτικοί σταθμοί και κείμενα αναφοράς που επηρεάζουν την εξαγωγή ευρωπαϊκής πολιτικής φύλου

Ο πολιτικός λόγος της ΕΕ στο πεδίο της εξαγωγής πολιτικής φύλου έχει ως αφετηρία του τη δέσμευσή της στις αρχές της πολυμερούς προσέγγισης και την επιδίωξη της ύπαρξης ενός ισχυρού ΟΗΕ, ως θεσμικού πυλώνα διεθνούς διακυβέρνησης, επιβεβαιώνοντας τη βιβλιογραφία. Παράλληλα, ο ίδιος πολιτικός λόγος αναφέρεται σε συγκεκριμένους πολιτικούς σταθμούς και κείμενα αναφοράς, υπενθυμίζοντας τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η ΕΕ, τόσο στο εσωτερικό όσο και στην εξωτερική δράση της. Η υλοποίηση των δεσμεύσεων και των υποχρεώσεων της ΕΕ εξηγεί και συνάμα νομιμοποιεί τη λογική και την αναγκαιότητα μίας πολιτικής προώθησης της ισότητας των φύλων και ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου, ενισχύοντας τη *γνωσιακή λειτουργία του πολιτικού λόγου, στην ιδεατική του διάσταση* (Schmidt, 2002).

[9] Σχέδιο Δράσης της ΕΕ όσον αφορά τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα 2015-2019, Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΕ για τη βία ενάντια στις γυναίκες και τα κορίτσια και την αντιμετώπιση όλων των μορφών διακρίσεων απέναντί τους, Σχέδιο Δράσης για το φύλο: 2016-2020, και Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου: Ενίσχυση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών στην εξωτερική δράση της ΕΕ, 2016-2020.

[10] Σύμφωνα με τον εν λόγω μηχανισμό, το κάθε κράτος μέλος είναι επιφορτισμένο με την παρακολούθηση ενός αριθμού σχεδίων και θεμάτων στα φόρουμ του ΟΗΕ, βοηθώντας στον επιμερισμό των ευθυνών και στην καλύτερη στόχευση των δράσεων της ΕΕ (Iakovidis et al.,2018).

Επιπλέον, η δέσμευση της ΕΕ στις αρχές της πολυμερούς προσέγγισης και η πίστη σε έναν ισχυρό ΟΗΕ, σε συνδυασμό με τον διακηρυγμένο στόχο της προώθησης των αρχών της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας των φύλων (ΣΕΕ, άρθρο 21, σ. 28), επιβεβαιώνει την άποψη πως η παρουσία συγκεκριμένης ιδεολογίας αποτελεί κρίσιμη παράμετρο για την επιτυχία του πολιτικού λόγου της ΕΕ, ιδιαίτερα όσον αφορά την *ιδεατική του διάσταση*, νομιμοποιώντας τις προτεινόμενες ευρωπαϊκές πολιτικές (Karagiannopoulou, 2017). Η εν λόγω ιδεολογική τοποθέτηση επιτάσσει ότι ο ρόλος της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον θα πρέπει να αντανακλά την προσήλωσή της στις νόρμες, στις αρχές και στις αξίες του δυτικού πολιτισμού, καθώς και την υιοθέτηση της αποτελεσματικής πολυμερούς προσέγγισης στις σχέσεις της με διεθνείς οργανισμούς (Bretherton & Vogler, 2006).

Στα κείμενα που συνθέτουν το ερευνητικό σώμα της εργασίας αναφέρεται ρητά η επιδίωξη της ύπαρξης ενός ισχυρού ΟΗΕ, ως θεσμικού πυλώνα διεθνούς διακυβέρνησης, επιβεβαιώνοντας τη βιβλιογραφία (Μπουραντώνης, 2019). Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι η ΕΕ παραμένει *«Σφόδρα προσηλωμένη στο σύστημα των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2017α, σ. 2). Επίσης, στο κείμενο με τα *Συμπεράσματα του Συμβουλίου για την Εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου ΙΙ κατά το 2017* αναφέρεται ότι *«Το Συμβούλιο επιβεβαιώνει τη σθεναρή δέσμευση της ΕΕ και την υποστήριξή της για την εδραίωση μίας ουσιαστικής πολυμερούς προσέγγισης και μίας βασιζόμενης σε κανόνες παγκόσμιας τάξης»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018γ, σ. 6). Η ως άνω δέσμευση επιβεβαιώνεται και στις *Ετήσιες Εκθέσεις της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο*.

Στο πλαίσιο της πιο πάνω αναφερόμενης πολυμερούς προσέγγισης, και επιδιώκοντας παράλληλα να πείσει για την αναγκαιότητα μίας πολιτικής προώθησης της ισότητας των φύλων και ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου, ο πολιτικός λόγος της ΕΕ αναφέρεται σε συγκεκριμένους πολιτικούς σταθμούς, υπενθυμίζοντας τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η ΕΕ, τόσο στο εσωτερικό όσο και στην εξωτερική δράση της. Οι εν λόγω πολιτικοί σταθμοί και κείμενα αναφοράς είναι οι εξής: *Η Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών* (Convention on The Elimination of All Forms Of Discrimination Against Women – CEDAW)[11], η *Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για τον Πληθυσμό και την*

[11] Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε το 1979 την εν λόγω Σύμβαση, κεντρικό στοιχείο της οποίας είναι η εξάλειψη όλων των διακρίσεων και συνεπαγόμενων ανισοτήτων μεταξύ των δύο φύλων (https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx).

Ανάπτυξη[12], και το συνεπακόλουθο *Πρόγραμμα Δράσης,* η 4η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για τις Γυναίκες και η *Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνο* η οποία ενσωμάτωσε 12 Σημεία-Προτεραιότητες (ή Στρατηγικούς Στόχους) για την επίτευξη της ισότητας των φύλων, το *Ψήφισμα 1325/2000* του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και η συνεπακόλουθη *Ατζέντα για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια* και η *Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη*[13].

Στα υπό ανάλυση κείμενα γίνεται εκτενής αναφορά στους πιο πάνω πολιτικούς σταθμούς και κείμενα αναφοράς. Στο *Σχέδιο Δράσης της ΕΕ όσον αφορά τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα 2015-2019*, αλλά και στα *Ετήσια Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα*, καθώς και στις *Ετήσιες Εκθέσεις της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο*, αναφέρονται ρητά και επαναλαμβάνονται οι δεσμεύσεις της ΕΕ που πηγάζουν από τους πολιτικούς σταθμούς που έχουν προαναφερθεί. Παραδείγματος χάριν υπογραμμίζεται ότι:

> *«Το Συμβούλιο παραμένει προσηλωμένο στην πλήρη και αποτελεσματική εφαρμογή της πλατφόρμας δράσης του Πεκίνο και του προγράμματος δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη (ICPD), καθώς και των αποτελεσμάτων των διασκέψεων αναθεώρησής τους. Η ΕΕ θα συνεχίσει να καταβάλλει προσπάθειες για την αποτελεσματική εφαρμογή της απόφασης 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και των επακόλουθων αποφάσεων για τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου του 2018»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2019α, σ. 6).

Η δέσμευση της ΕΕ επιβεβαιώνεται και σε *Δηλώσεις* και *Δελτία Τύπου* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ενδεικτικά, αναφέρεται η *Κοινή Δήλωση των Επιτρόπων* και της *ΥΕ* με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας της Γυναίκας το 2015, όπου υπενθυμίζεται πως *«συμπληρώνονται 20 χρόνια από τη Διακήρυξη και το Πρόγραμμα Δράσης του Πεκίνο και 15 χρόνια από την έγκριση του ψηφίσματος 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια, γεγονός που τοποθετεί το θέμα της ισότητας των φύλων ανάμεσα στις κορυφαίες διεθνείς προτεραιότητες»* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015α, σ. 1). Επίσης, στα πλαίσια της *Κοινή Δήλωσης* με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας της Γυναίκας 2017 υπογραμμίζεται ότι *«Η Επιτροπή θα συνεχίσει να δείχνει τον δρόμο όσον αφορά την εφαρμογή*

[12] Πραγματοποιήθηκε το 1994 στο Κάιρο με τη συμμετοχή 179 χωρών, με κεντρικό θέμα τον παγκόσμιο πληθυσμό και την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη (https://www.unfpa.org/icpd) .
[13] Το 2015 εγκρίθηκαν ομόφωνα από τον ΟΗΕ 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), με στόχο τη διεθνή ανάπτυξη και χρονοδιάγραμμα για την επίτευξή τους το 2030 (https://sdgs.un.org/goals).

των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017β, σ. 1-2).

5.3 Κύριες θεματικές προτεραιότητες κατά την εξαγωγή της ευρωπαϊκής πολιτικής φύλου

Η ΕΕ, επιδιώκοντας να πετύχει την προώθηση της ισότητας των φύλων στην εξωτερική δράση της προς τον ΟΗΕ, φαίνεται να τοποθετεί τους στόχους της σε θεματικές κατηγορίες ή θεματικές προτεραιότητες, μέσα από τις οποίες επιχειρεί να ενσωματώσει τη διάσταση του φύλου. Η τεχνική φύση των θεματικών προτεραιοτήτων και η χρήση διαφόρων εργαλείων μέτρησης και δεικτών παρακολούθησης της προόδου των στόχων που τίθενται για κάθε προτεραιότητα ενισχύουν *τη γνωσιακή λειτουργία* του πολιτικού λόγου, στην *ιδεατική του διάσταση* (Schmidt, 2002, σ. 214).

Οι θεματικές κατηγορίες ή προτεραιότητες που προκύπτουν παρουσιάζονται στο *Σχέδιο Δράσης για το φύλο: 2016-2020,* επιβεβαιώνονται *στο Σχέδιο Δράσης της ΕΕ όσον αφορά τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, 2015-2019* και είναι οι εξής: α) διασφάλιση της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας των κοριτσιών και γυναικών (με έμφαση στην εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά τους), β) προώθηση των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων τους / ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών, γ) ενίσχυση της φωνής και της συμμετοχής των γυναικών και των κοριτσιών (έμφαση στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα) και δ) αλλαγή στην κουλτούρα των θεσμικών οργάνων της ΕΕ που ασχολούνται με την εξωτερική δράση, με σκοπό την αποτελεσματική εφαρμογή των δεσμεύσεών της (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 3-4). Μία πρώτη παρατήρηση σε σχέση με τα παραπάνω είναι πως ενώ ο όρος *φύλο* εμφανίζεται στον τίτλο (βλ. Σχέδιο Δράσης για το φύλο: 2016-2020) απουσιάζει από τα κείμενα ή καλύτερα φαίνεται να συμπιέζεται νοηματοδοτικά ή/και να αντικαθίσταται από τον όρο «γυναίκες» και «κορίτσια». Μία δεύτερη παρατήρηση είναι ότι η πρώτη θεματική προτεραιότητα φαίνεται να συγκεντρώνει μεγαλύτερο ενδιαφέρον στα υπό εξέταση κείμενα, εφόσον οι αναφορές σε αυτήν είναι συχνότερες και μεγαλύτερες σε έκταση. Οι άλλες τρεις προτεραιότητες εμφανίζονται κυρίως στο *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020*, ενώ η παρουσία τους στα υπόλοιπα υπό εξέταση κείμενα δεν είναι εκτενής.

Όσον αφορά την πρώτη θεματική προτεραιότητα, δηλαδή τη διασφάλιση της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας των κοριτσιών και των γυναικών, στο *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-*

2020, αναφέρονται ποικίλοι στόχοι και αντίστοιχοι δείκτες μέτρησης προόδου. Η ΕΕ στοχεύει στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, στην εξάλειψη της εμπορίας γυναικών, στην προστασίας τους από τη σεξουαλική και έμφυλη βία, στην ίση πρόσβασή τους σε υπηρεσίες υγείας, και στην σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και υγιεινή διατροφή (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 16-20).

Από τα επίσημα κείμενα πολιτικής της προκύπτει πως η ΕΕ δίνει μεγάλη έμφαση στο θέμα της εξάλειψης όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών. Πρώτα από όλα επιθυμεί να ορίσει την έμφυλη βία την οποία αυτές υφίστανται. Έτσι, στις *Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΕ για τη βία ενάντια στις γυναίκες και τα κορίτσια και την αντιμετώπιση όλων των μορφών διακρίσεων εις βάρος τους,* ορίζεται ως βία κατά των γυναικών:

> *«Κάθε πράξη βίας λόγω φύλου που προκαλεί, ή είναι πιθανό να προκαλέσει, σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων απειλών για τέτοιες πράξεις, εξαναγκασμού ή αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας. Μπορεί να ασκείται εντός της οικογένειας ή της ευρύτερης κοινότητας, να διαπράττεται ή να γίνεται ανεκτή από τη χώρα συνολικά»* (European Commission, 2008, σ. 10).

Επιπλέον, η ΕΕ κατηγοριοποιεί τα είδη έμφυλης βίας. Στα ετήσια *Συμπεράσματα του Συμβουλίου γύρω από τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα,* γίνεται εκτενής αναφορά σε διάφορα είδη βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών, όπως η κακοποίηση, η σεξουαλική εκμετάλλευση, η ενδοοικογενειακή βία, επιβλαβείς πρακτικές όπως ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων, οι γάμοι παιδιών, οι πρόωροι και καταναγκαστικοί γάμοι (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015α; 2016α; 2018α; 2019α). Επιπλέον, στα *συμπεράσματα του Συμβουλίου της ΕΕ για την Εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης για το Φύλο, 2016-2020* προστίθενται και αναφορές στα θέματα της διαδικτυακής βίας και του εκφοβισμού ως μορφές βίας, ενώ ταυτόχρονα γίνεται μία προσπάθεια αποσύνδεσης του όρου *φύλο* με τις γυναίκες και τα κορίτσια (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018γ). Σε αυτό το πλαίσιο το Συμβούλιο της ΕΕ τονίζει ότι:

> *«Είναι αναγκαίο να παρέχεται βοήθεια στα θύματα και υπενθυμίζει τη δέσμευση της ΕΕ για την πρόληψη, την καταπολέμηση και τη δίωξη όλων των μορφών σεξουαλικής και σεξιστικής βίας, συμπεριλαμβανομένης της βίας κατά των ανδρών και των αγοριών, χωρίς διακρίσεις βάσει του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου του*

επιζώντος. Η σεξουαλική και σεξιστική βία συνιστά τόσο αίτιο όσο και συνέπεια της ανισότητας των φύλων (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018γ, σ. 5).

Οι Δηλώσεις και τα Δελτία Τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μεταξύ των ετών 2015–2019, υπογραμμίζουν επανειλημμένα τη στόχευση της ΕΕ για την εξάλειψη της έμφυλης βίας, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για πρωτοβουλίες της ΕΕ, όπως η πρωτοβουλία «Spotlight» σε συνεργασία με τον ΟΗΕ για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών στην Ασία, στην Αφρική, στη Λατινική Αμερική, στον Ειρηνικό και στην Καραϊβική (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017γ; 2018γ), ή με την αναφορά στην Παγκόσμια ημέρα μηδενικής ανοχής στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017α; 2018α; 2019α).

Η ΕΕ φαίνεται πως ενδιαφέρεται ιδιαίτερα και για την εξάλειψη της σεξουαλικής και έμφυλης βίας στο πλαίσιο των ενόπλων συγκρούσεων. Αναφορικά με το συγκεκριμένο θέμα τονίζεται κυρίως η δέσμευση της ΕΕ όπως απορρέει από το *Ψήφισμα 1325/2000* του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και η πρόθεση της ΕΕ να υλοποιήσει και να προωθήσει την *Ατζέντα για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια.* Το Συμβούλιο της ΕΕ, στο πλαίσιο των *Συμπερασμάτων του σχετικά με το Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020*, επιβεβαιώνει τη στόχευσή του στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην πρόληψη και επίλυση των συγκρούσεων, στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις, στη διαμεσολάβηση και στην οικοδόμηση της ειρήνης, ιδίως μέσω της προώθησης του ηγετικού ρόλου των γυναικών (Συμβούλιο της ΕΕ, 2028γ, σ. 6). Ταυτόχρονα, πολύ συχνά επαναλαμβάνεται η αναφορά στην προσπάθεια της ΕΕ για την εξάλειψη της βίας σε ένοπλες συγκρούσεις (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β; 2016β; 2019β).

Στη θεματική προτεραιότητα της προώθησης των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων και την ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών, οι αναφορές είναι σαφώς λιγότερες και περιορίζονται κυρίως στο *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020*. Εδώ η ΕΕ στοχεύει στην οικονομική και κοινωνική ενδυνάμωση των γυναικών, στην ενεργό συμμετοχή τους στα κοινά και την πρόληψη της εις βάρος τους οικονομικής εκμετάλλευσης. Οι επιμέρους στόχοι που ορίζονται υπό την ομπρέλα αυτής της θεματικής προτεραιότητας είναι: η ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση, η πρόσβαση σε αξιοπρεπή εργασία, η ίση πρόσβαση σε οικονομικές υπηρεσίες, η ίση πρόσβαση σε καθαρό νερό, ενέργεια και υποδομές μεταφορών (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 21-25).

Παρά ταύτα υπάρχουν μικρές αναφορές για την οικονομική και κοινωνική ενδυνάμωση των γυναικών και σε άλλα κείμενα. Παραδείγματος χάριν, στην Παγκόσμια Σύνοδο των Ηγετών σχετικά με την ισότητα των φύλων και τη χειραφέτηση των γυναικών, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη στις 27 Σεπτεμβρίου 2015, η ΕΕ *«δεσμεύτηκε να προωθήσει την οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β,σ. 38). Επίσης, το Συμβούλιο της ΕΕ αναφέρει στις *Ετήσιες Εκθέσεις* του την ανάγκη για *«καθολική πρόσβαση σε ποιοτική, οικονομικά προσιτή και ολοκληρωμένη ενημέρωση και εκπαίδευση για τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία».* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2016β,σ. 38; 2019β, σ. 44), ενώ σε *Δηλώσεις* της Επιτροπής, επισημαίνεται η ανάγκη ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση, σε υπηρεσίες οικογενειακού προγραμματισμού, στην οικονομία και στην αγορά εργασίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017β, σ. 1; 2018β, σ. 1; 2019β, σ. 1).

Αναφορικά με την ενίσχυση της φωνής και της συμμετοχής των γυναικών και των κοριτσιών, και σχετικά με ό,τι αφορά τα ατομικά και πολιτικά τους δικαιώματα, και πάλι οι αναφορές περιορίζονται κυρίως στο *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020*. Η ΕΕ εδώ στοχεύει στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών και κοριτσιών στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και αστική ζωή, με έναν εφαρμόσιμο και μετρήσιμο τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι που τίθενται περιλαμβάνουν ίσα δικαιώματα των γυναικών στην πολιτική συμμετοχή και διακυβέρνηση, προστασία ατόμων και οργανισμών υπέρ των δικαιωμάτων των γυναικών, αλλαγή έμφυλων στερεοτύπων και κοινωνικών νορμών που οδηγούν σε διακρίσεις κατά των γυναικών, ίσα δικαιώματα και συμμετοχή των γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων σχετικά με την κλιματική αλλαγή και το περιβάλλον (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 26-28).

Άλλες αναφορές σχετικές με τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα των γυναικών εντοπίζονται σε έγγραφα του Συμβουλίου της ΕΕ, όπου επαναλαμβάνεται η δέσμευση της ΕΕ για την πλήρη άσκηση όλων των δικαιωμάτων από όλες τις γυναίκες και τα κορίτσια (Συμβούλιο της ΕΕ, 2019α) και για τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β). Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τονίζει ότι η δράση της επικεντρώνεται στη συμμετοχή των γυναικών στον πολιτικό βίο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017β, σ. 1; 2018β, σ. 1).

Όσον αφορά την τελευταία θεματική προτεραιότητα, την αλλαγή της νοοτροπίας των θεσμικών οργάνων της ΕΕ που ασχολούνται με την εξωτερική δράση, με σκοπό την αποτελεσματική εφαρμογή των δεσμεύσεων της ΕΕ, αυτή αποτελεί διακηρυγμένο στόχο της ΕΕ. Στο *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020*, επισημαίνεται ρητά η ανάγκη συστηματικής καταγραφής των δεικτών που σχετίζονται με το θέμα από όλους τους θεσμούς και δρώντες

που ασχολούνται με την εξωτερική δράση της ΕΕ. Η καταγραφή αυτή θεωρείται αναγκαία συνθήκη για την επίτευξη της ισότητας των φύλων στις εξωτερικές σχέσεις της ΕΕ. Το Συμβούλιο της ΕΕ καλεί για το σκοπό αυτό την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ΥΕ να δεσμευτούν ότι μία τέτοια αλλαγή νοοτροπίας θα καταστεί γρήγορα και πλήρως εφικτή (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 4). Επιπρόσθετα, αναλύονται οι επιμέρους στόχοι οι οποίοι δεσμεύουν την ΕΕ στο ζήτημα της αλλαγής νοοτροπίας των θεσμικών οργάνων της ΕΕ σε σχέση με την ισότητα των φύλων: βελτίωση του συντονισμού και της συνοχής μεταξύ των δρώντων, άσκηση ηγετικής ικανότητας, επαρκείς πόροι, οικονομικοί και ανθρώπινοι, καταγραφή μαρτυριών και ανάλυση, μέτρηση αποτελεσμάτων, συνέργειες με ενδιαφερόμενα μέρη (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 11-15).

5.4 Η έννοια του *φύλου* στην εξωτερική δράση της ΕΕ: Αξίες και νόρμες που εξάγονται προς τον ΟΗΕ

Φαίνεται πως η ΕΕ έχει δρώντες, οι οποίοι καλούνται να πρωταγωνιστήσουν στην προώθηση της έμφυλης ισότητας και έχει ορίσει τις θεματικές της προτεραιότητες σε ό,τι αφορά τα ζητήματα που επιθυμεί να εξάγει. Το ερώτημα που θα απασχολήσει την παρούσα ενότητα αφορά το πως η ΕΕ νοηματοδοτεί το φύλο στην εξωτερική της δράση και ποιες αξίες και νόρμες εξάγει τελικά.

Αρχικά θα πρέπει να αναφερθούμε στον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ προσεγγίζει την έννοια του *φύλου* (Gender). Εδώ, σε ό,τι αφορά τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ εκλαμβάνει το *φύλο,* διαφαίνεται μία τάση να ταυτίζεται κάποιες φορές (ή μάλλον αρκετά συχνά) το *φύλο* με τις γυναίκες. Για παράδειγμα, αυτό γίνεται εμφανές στα ετήσια *Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, 2015-2019,* όπου η έννοια του φύλου ταυτίζεται ουσιαστικά με τις γυναίκες ή/και τους άνδρες, ενώ δε φαίνεται να γίνεται αναφορά σε άλλες έμφυλες ταυτότητες. Επίσης, η τάση αυτή επιβεβαιώνεται και στις *Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΕ για τη βία ενάντια στις γυναίκες και τα κορίτσια και την αντιμετώπιση όλων των μορφών διακρίσεων απέναντί τους*. Αντίθετα, στο *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020*, αλλά και σε άλλα κείμενα, ο όρος φύλο δεν ταυτίζεται πάντα και παντού με τις γυναίκες, παρόλο που αυτό συμβαίνει και πάλι συχνά. Στο εν λόγω κείμενο η ταυτότητα του φύλου συνδέεται και με τον σεξουαλικό προσανατολισμό, παραπέμποντας και σε ταυτότητες πέραν των ετεροφυλοφιλικών (Συμβούλιο της ΕΕ, 2017α; 2018α; 2019α).

Αναφορικά δε με το πακέτο των κυριότερων αξιών και νορμών που εξάγει η ΕΕ προς το ΟΗΕ, φαίνεται πως η αξία της *προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, με έμφαση στα *δικαιώματα των γυναικών* τοποθετείται στην υψηλότερη ιεραρχική θέση. Στο *Σχέδιο Δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία του 2015-2019*, αναφέρεται ρητά ότι η ΕΕ θα πρέπει να δώσει *«έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των γυναικών ως αυτοτελείς στόχους»* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015α, σ. 2). Στο *Σχέδιο δράσης για το Φύλο, 2016-2020*, τονίζεται ότι *«Η ΕΕ και τα κράτη μέλη βρίσκονται στην πρώτη γραμμή προστασίας των δικαιωμάτων των γυναικών και κοριτσιών»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 2). Η αξία της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και κατ' επέκταση και των δικαιωμάτων των γυναικών, φαίνεται να βρίσκεται στον πυρήνα των επιδιώξεων της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ. Ειδικότερα: *«Η ΕΕ πρεσβεύει πως όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι ως προς την αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα και συνεπώς αντιτιθέμεθα απολύτως στις παντός είδους διακρίσεις»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015α, σ. 5). *«Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβεβαιώνει εκ νέου ότι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να ασκούνται σε ολόκληρο τον κόσμο.… Η ΕΕ θα εξακολουθήσει να δραστηριοποιείται προκειμένου οι άνδρες και οι γυναίκες να απολαμβάνουν στον ίδιο βαθμό αυτά τα δικαιώματα»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2019α, σ. 4).

Στο ίδιο πλαίσιο, αυτό του σεβασμού των γυναικείων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εντάσσονται και οι αξίες της *ενδυνάμωσης* και της *χειραφέτησης* των γυναικών, οι οποίες παρουσιάζονται με μεγάλη συχνότητα στα υπό ανάλυση κείμενα. Οι εν λόγω αξίες τοποθετούνται στα κείμενα πάντοτε μαζί με την *ισότητα των φύλων* και τα *δικαιώματα των γυναικών*. Ενδεικτικά το Συμβούλιο της ΕΕ σε κείμενά του υπογραμμίζει πως *«[Το Συμβούλιο] είναι αποφασισμένο να προωθήσει την ισότητα των φύλων, τη χειραφέτηση των γυναικών και την προαγωγή των δικαιωμάτων των γυναικών»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2016α, σ. 6) και αλλού υπενθυμίζει πως *«Η ΕΕ θα εξακολουθήσει να συμμετέχει ενεργά στις διεθνείς προσπάθειες για την επίτευξη της ισότητας των φύλων, την χειραφέτηση των γυναικών και την προαγωγή των δικαιωμάτων των γυναικών ως στόχους προτεραιότητας»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2017α, σ. 9). Το ίδιο κάνει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφερόμενη στην *«Εξέταση ενός φιλόδοξου και σθεναρού νέου σχεδίου δράσης της ΕΕ σχετικά με την ισότητα των φύλων και τη χειραφέτηση των γυναικών στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας και ανάπτυξης 2016-20 (GAP II)»* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015α, σ. 18).

Ταυτόχρονα, συχνή αναφορά γίνεται και στην αξία της *ισότητας των φύλων*. Η ΕΕ επικαλείται την αξία αυτή σε όλα τα υπό διερεύνηση κείμενα είτε παρουσιάζοντάς την ως αυτοτελή, είτε

τοποθετώντας την υπό την ομπρέλα των δικαιωμάτων των γυναικών. Έτσι, στα *Συμπεράσματα του Συμβουλίου* του 2015, υπογραμμίζεται ότι η ΕΕ προωθεί *«μία προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα, η οποία θα καλύπτει το σύνολο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ισότητα των φύλων»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015α, σ. 7), ενώ στα *Συμπεράσματα* του 2018 αναφέρεται ότι *«η ΕΕ θα εξακολουθήσει να συμμετέχει ενεργά στις διεθνείς προσπάθειες για την επίτευξη της ισότητας των φύλων, την ενδυνάμωση της θέσης των γυναικών και την προαγωγή των δικαιωμάτων των γυναικών ως στόχους προτεραιότητας»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2017α, σ. 9). Παρόμοιες αναφορές, οι οποίες τοποθετούν το θέμα της ισότητας των φύλων κάτω από την ομπρέλα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα, και των δικαιωμάτων των γυναικών ειδικότερα υπάρχουν διάσπαρτες σε πολλά από τα υπό διερεύνηση κείμενα. Για παράδειγμα, στην *Ετήσια Έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο το 2015* υπάρχει η εξής αναφορά:

> *«Το 2015 η ΕΕ ενέκρινε τα ακόλουθα έγγραφα πολιτικής, στα οποία η ισότητα μεταξύ των φύλων και η χειραφέτηση των γυναικών στις εξωτερικές σχέσεις κατέχουν εξέχουσα θέση: το Σχέδιο Δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, το Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020, το οποίο παρέχει διεξοδικό κατάλογο δράσεων για τη βελτίωση της κατάστασης των γυναικών όσον αφορά τα ίσα δικαιώματα και τη χειραφέτηση και τη Στρατηγική Δέσμευση για την ισότητα των φύλων (2016-2019).»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2016β, σ. 39).

Αντίθετα, σε κάποιες περιπτώσεις η ισότητα των φύλων, ως αξία, παρουσιάζεται ως αυτοτελής. Στο *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020,* αναφέρεται στην πρώτη παράγραφο ότι *«η ισότητα των φύλων βρίσκεται στο επίκεντρο των ευρωπαϊκών αξιών και κατοχυρώνεται στο νομικό και πολιτικό πλαίσιο της ΕΕ»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β, σ. 2). Επίσης, στην *Ετήσια Έκθεση* του 2017, επισημαίνεται ότι *«Η ΕΕ εξακολούθησε να προάγει την ισότητα των φύλων ως μία από τις θεμελιώδεις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κυρίως με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2017β, σ. 42).

Όσον αφορά την αξία της *ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου,* αυτή αναφέρεται μεν συχνά, αλλά όχι σε όλα τα κείμενα, και όχι με τρόπο που να φαίνεται ότι αποτελεί πρωταρχικό στόχο της ΕΕ στην εξαγωγή πολιτικής προς τον ΟΗΕ. Στο *Σχέδιο Δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία του 2015-2019*, ένα σημαντικό κείμενο για την εξωτερική δράση της ΕΕ στον ΟΗΕ, η αξία της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου δεν αναφέρεται, ενώ

στα ετήσια *Συμπεράσματα του Συμβουλίου*, αρχίζει να αναφέρεται από το 2017 και μετά. Συγκεκριμένα, επαναλαμβάνεται ως στόχος ότι η ΕΕ *«θα εξακολουθήσει να επιδιώκει την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου καθ' όλες τις εργασίες του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, της Γενικής Συνελεύσεως και των λοιπών φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2017α, σ. 9; 2018α, σ. 3; 2019α, σελ. 6). Παράλληλα, στα *Συμπεράσματα του Συμβουλίου για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου ΙΙ* κατά το 2017, γίνεται αναφορά στην υιοθέτηση μίας *«μετασχηματιστικής προσέγγισης, ευαισθητοποιημένης ως προς τη διάσταση του φύλου, σε όλη την εξωτερική δράση και τη διεθνή συνεργασία της ΕΕ»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2018β, σ. 4). Στις *Ετήσιες Εκθέσεις του Συμβουλίου της ΕΕ για ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο* από το 2015 μέχρι το 2019, γίνεται επίσης αναφορά στην ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, συνήθως σε συνδυασμό με άλλες αξίες, όπως ο σεβασμός και η προώθηση των δικαιωμάτων των γυναικών και η γυναικεία χειραφέτηση, κυρίως στο πλαίσιο ειρηνευτικών συνομιλιών ή για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του βίαιου εξτρεμισμού (Συμβούλιο της ΕΕ, 2015β; 2016β; 2017β). Κάτι ανάλογο υπάρχει και στην *Ετήσια Έκθεση* του 2017 όπου αναφέρεται ότι *«η ΕΕ εξακολούθησε να προωθεί την ισότητα των φύλων και τη χειραφέτηση των κοριτσιών και των γυναικών, ενώ ηγήθηκε σε παγκόσμιο επίπεδο της στρατηγικής ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου»* (Συμβούλιο της ΕΕ, 2017β, σ. 37).

Φαίνεται ότι η ΕΕ, ενώ αναγνωρίζει την κεντρικότητα του στόχου της ισότητας των φύλων και τη σημαντικότητα των τεσσάρων θεματικών προτεραιοτήτων που η ίδια έχει θέσει ως προς την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, εντούτοις στην πράξη ακολουθεί μία συντηρητική προσέγγιση, στο πλαίσιο του ΟΗΕ, στοχεύοντας κυρίως στην άμβλυνση των πιο σοβαρών διακρίσεων εναντίων των γυναικών. Η ΕΕ στην εξωτερική της δράση προς τον ΟΗΕ φαίνεται να αντιλαμβάνεται το φύλο ως έννοια ταυτόσημη με τις γυναίκες. Επιπλέον, επικαλείται συστηματικά κάποιες αξίες και νόρμες οι οποίες θεωρούνται θεμελιώδεις για τον χαρακτήρα της, επιχειρώντας έτσι να αποδείξει την καταλληλότητα των πολιτικών που εφαρμόζει. Πρόκειται για τις αξίες της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των γυναικών και κοριτσιών, της ενδυνάμωσης και χειραφέτησης των γυναικών, της ισότητας των φύλων και της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου. Με την επίκληση στις πιο πάνω αξίες αναδεικνύεται η κανονιστική λειτουργία του πολιτικού λόγου της ΕΕ, στην ιδεατική του διάσταση (Schmidt, 2002). Για τον σκοπό αυτό η ΕΕ χρησιμοποιεί απλό και καθημερινό δημόσιο λόγο, ο οποίος μπορεί να γίνει εύκολα κατανοητός από τους δέκτες του. Παρόλα αυτά ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζονται οι εν λόγω αξίες, η ένταξη δηλαδή όλων των υπόλοιπων

κάτω από την ομπρέλα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν επιτρέπει στην πραγματικότητα τη θεώρηση της ΕΕ ως Κανονιστικής Δύναμης Φύλου στην εξωτερική δράση της στον ΟΗΕ, με την προώθηση της έμφυλης ισότητας και την ενεργό ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου ως κυρίαρχης πολιτικής. Η ΕΕ φαίνεται πως μάλλον επικεντρώνεται στην απλή προσθήκη των ζητημάτων του φύλου στις υπάρχουσες δομές (Chappel και Guerrinna, 2020) δίχως όμως να στοχεύει στην προώθηση της ουσιαστικής έμφυλης ισότητας.

6. Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση του ρόλου της ΕΕ ως *Κανονιστικής Δύναμης Φύλου* (Normative Gender Power) στα πλαίσια της εξωτερικής δράσης της στον ΟΗΕ. Αυτό που επιχειρήθηκε ήταν η διερεύνηση του πώς η προώθηση της έμφυλης ισότητας και η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, αξίες οι οποίες αποτελούν διακηρυγμένους στόχους της ΕΕ σε όλες τις εσωτερικές πολιτικές της (David & Guerrina, 2013), εξάγονται μέσω της εξωτερικής της δράσης σε διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ. Η ανάλυση επικεντρώθηκε σε ένα πεδίο που, ενώ θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ για την ταυτότητα της ΕΕ και τη δράση της διεθνώς, εντούτοις δε φαίνεται να έχει μελετηθεί επαρκώς.

Το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα στο οποίο επιχείρησε να απαντήσει η εργασία, ήταν το εξής: Μπορεί να θεωρηθεί η ΕΕ μία Κανονιστική Δύναμη Φύλου (Normative Gender Power), στα πλαίσια της δράσης της στον ΟΗΕ; Επιπρόσθετα, κάποια επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία επίσης συζητήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας είναι τα ακόλουθα: Ποιοι θεσμοί και ποιοι κύριοι δρώντες εμπλέκονται στη διαδικασία εξαγωγής της εν λόγω πολιτικής; Ποιοι κύριοι πολιτικοί σταθμοί και ποια κείμενα αναφοράς διαδραματίζουν σημαίνοντα ρόλο στην ως άνω διαδικασία; Ποιες θεματικές προτεραιότητες κυριαρχούν στον επίσημο και ανεπίσημο λόγο των δρώντων που εμπλέκονται στην εξαγωγή της πολιτικής; Πώς εκλαμβάνεται η έννοια του φύλου στην ΕΕ; Ποιες θεμελιώδεις αξίες και νόρμες εξάγονται μέσω της πολιτικής αυτής;

Η ανάλυση των κειμένων που αποτελούν το σώμα της παρούσας εργασίας έγινε βάσει του μεθοδολογικού εργαλείου της *ανάλυσης πολιτικού λόγου* (Schmidt, 2002). Με την εφαρμογή του εν λόγω εργαλείου παρήχθησαν χρήσιμα συμπεράσματα για τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ χρησιμοποιεί τον πολιτικό λόγο στην εξωτερική δράση της στον ΟΗΕ. Αφενός, διερευνήθηκε η ιδεατική διάσταση του πολιτικού λόγου, ως προς τη γνωσιακή, άλλα και την κανονιστική του λειτουργία. Έμφαση δόθηκε στο στάδιο αυτό και στην ύπαρξη ή όχι συγκεκριμένης ιδεολογίας. Στη συνέχεια η εργασία εστίασε στη διαδραστική διάσταση του πολιτικού λόγου, με την εξέταση τόσο της συντονιστικής, όσο και της επικοινωνιακής λειτουργίας του, λαμβάνοντας υπόψη το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής στο σύστημα παραγωγής πολιτικής της ΕΕ.

Τα ευρήματα αποκαλύπτουν πως με την αναφορά σε συγκεκριμένους πολιτικούς σταθμούς και κείμενα αναφοράς, εξηγείται και συνάμα νομιμοποιείται η λογική και η αναγκαιότητα της

πολιτικής προώθησης της ισότητας των φύλων, ενισχύοντας τη *γνωσιακή λειτουργία του πολιτικού λόγου, στην ιδεατική του διάσταση* (Schmidt, 2002). Η ίδια λειτουργία ενισχύεται ακόμα περισσότερο λαμβάνοντας υπόψη την τεχνική φύση των θεματικών προτεραιοτήτων της ΕΕ στο πεδίο της ισότητας των φύλων, καθώς και με τη χρήση διαφόρων εργαλείων μέτρησης και δεικτών παρακολούθησης της προόδου των στόχων που τίθενται για κάθε προτεραιότητα (Schmidt, 2002, σ. 214). Ταυτόχρονα, με την επίκληση σε αξίες και νόρμες που θεωρούνται θεμελιώδεις για την εξωτερική δράση της, όπως η ισότητα των φύλων, αναδεικνύεται η *κανονιστική λειτουργία του πολιτικού λόγου της ΕΕ*, στην *ιδεατική του διάσταση* (Schmidt, 2002). Για τον σκοπό αυτό η ΕΕ χρησιμοποιεί απλό και καθημερινό δημόσιο λόγο, ο οποίος μπορεί να γίνει εύκολα κατανοητός από τους δέκτες του. Επιπρόσθετα, κρίσιμη παράμετρος για την επιτυχία του πολιτικού λόγου της ΕΕ, ιδιαίτερα όσον αφορά την *ιδεατική του διάσταση*, είναι και η ύπαρξη συγκεκριμένης ιδεολογίας, η οποία νομιμοποιεί τις προτεινόμενες ευρωπαϊκές πολιτικές (Karagiannopoulou, 2017). Η εν λόγω ιδεολογία πιστοποιεί ότι ο ρόλος της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον θα πρέπει να αντανακλά την προσήλωσή της στις νόρμες, στις αρχές και στις αξίες του δυτικού πολιτισμού, καθώς και την υιοθέτηση της αποτελεσματικής πολυμερούς προσέγγισης στις σχέσεις της με διεθνείς οργανισμούς (Bretherton & Vogler, 2006). Τέλος, σε σχέση με τη *διαδραστική διάσταση του πολιτικού λόγου*, η έρευνα κατέδειξε πως το θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής του πολιτικού λόγου διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Έτσι, σε πολιτικά συστήματα όπου η κεντρική εξουσία δεν είναι τόσο ισχυρή, όπως η ΕΕ, η *συντονιστική λειτουργία του λόγου τείνει να υπερισχύει της επικοινωνιακής*. Στα εν λόγω πολιτικά συστήματα πολλαπλών δρώντων, έμφαση δίνεται στη διαδικασία εσωτερικής συμφωνίας μεταξύ των δρώντων, με κυρίαρχο σκοπό την επίτευξη συναίνεσης ως προς το προτεινόμενο πρόγραμμα πολιτικής (Schmidt, 2002, σ. 243).

Όσον αφορά τους θεσμούς και τους δρώντες που εμπλέκονται στην εξαγωγή πολιτικής φύλου στον ΟΗΕ, η ανάλυση επιβεβαιώνει την πολυπλοκότητα του συστήματος εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ, η οποία χτίστηκε μέσω των Συνθηκών. Όπως έχουμε καταδείξει, πολλαπλοί δρώντες και θεσμοί αλληλεπιδρούν με σκοπό την προώθηση των επιδιώξεων της ΕΕ στα φόρα του ΟΗΕ όσον αφορά τα ζητήματα του φύλου. Το *Συμβούλιο, η Επιτροπή, η ΥΕ, η ΕΥΕΔ, η Κύρια Σύμβουλος της ΕΥΕΔ για θέματα φύλου, τα κράτη μέλη*, εμπλέκονται σε μία περίπλοκη διαδικασία, όπου με σκοπό τη συνοχή και την αποτελεσματικότητα των δράσεων, είναι σημαντικό να συνεργαστούν και να οικοδομήσουν την απαραίτητη συναίνεση, οικοδομώντας κοινή γλώσσα και κοινό πλαίσιο αναφοράς.

Ο χρόνος που καταναλώνεται με σκοπό τον συντονισμό και τη συναίνεση μεταξύ όλων των θεσμών και δρώντων έχει ως αποτέλεσμα η ΕΕ να εμφανίζεται συχνά αργή στις αντιδράσεις της, προβάλλοντας προς τα έξω μία συντηρητική εικόνα. Κατά συνέπεια, ο χρόνος που απομένει για επικοινωνία με το κοινό εμφανίζεται αρκετά μειωμένος, πλήττοντας την εικόνα της ΕΕ προς τους πολίτες της. Επιπλέον, παρεμποδίζεται η ανάπτυξη σχέσεων με άλλα εμπλεκόμενα μέρη, επηρεάζοντας αρνητικά την ικανότητα της ΕΕ να προωθεί της θέσεις τις στο διεθνές περιβάλλον (Smith, 2006).

Συνεπώς, η προσέγγιση της ΕΕ στα φόρα του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να χαρακτηριστεί ως συντηρητική, απόρροια τόσο των προβλημάτων συναίνεσης και συντονισμού μεταξύ των πολλαπλών δρώντων που εμπλέκονται στη διαδικασία, όσο και της έλλειψης μίας συνεκτικής στρατηγικής της ΕΕ στον τομέα, λόγω του διακυβερνητικού χαρακτήρα της λήψης αποφάσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι οι προτεραιότητες που τίθενται κάθε χρόνο από το Συμβούλιο της ΕΕ σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν προσφέρουν στην πραγματικότητα κάτι καινούριο στη συζήτηση γύρω από την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αντίθετα, επαναλαμβάνουν συνήθως τα θέματα που αναφέρονται στην ημερήσια διάταξη της Τρίτης Επιτροπής της ΓΣ και του ΣΑΔ του ΟΗΕ (Smith, 2017).

Η ΕΕ επιβεβαιώνει τη δέσμευσή της στις αρχές της *πολυμερούς προσέγγισης* και στην επιδίωξη της ύπαρξης ενός ισχυρού ΟΗΕ, ως θεσμικού πυλώνα διεθνούς διακυβέρνησης, επιβεβαιώνοντας τη βιβλιογραφία. Ταυτόχρονα, ο πολιτικός λόγος της ΕΕ υπενθυμίζει διαρκώς τη βάση του και την εναρμόνισή του με τα κείμενα-σταθμούς που χάραξαν την πορεία προώθησης της έμφυλης ισότητας στο διεθνές περιβάλλον (τη *Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών, το Πρόγραμμα Δράσης της Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη, την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνο, το Ψήφισμα 1325/2000 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και τη συνεπακόλουθη Ατζέντα για τις Γυναίκες, την Ειρήνη και την Ασφάλεια και την Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη)*.

Η δέσμευση της ΕΕ στις αρχές της πολυμερούς προσέγγισης και η πίστη σε έναν ισχυρό ΟΗΕ, σε συνδυασμό με τον διακηρυγμένο στόχο της προώθησης των αρχών της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας των φύλων (ΣΕΕ, άρθρο 21, σ. 28), επιβεβαιώνει την άποψη πως η παρουσία συγκεκριμένης ιδεολογίας αποτελεί κρίσιμη

παράμετρο για την επιτυχία του πολιτικού λόγου της ΕΕ, νομιμοποιώντας τις προτεινόμενες ευρωπαϊκές πολιτικές (Karagiannopoulou, 2017).

Η ανάλυση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ στον ΟΗΕ αποκαλύπτει μία έλλειψη ξεκάθαρης δέσμευσης όσον αφορά την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου ως θεμελιώδους αξίας και πολιτικής στρατηγικής. Δεδομένης της αξίας που δίνει η ΕΕ στο αφήγημα της ισότητας, θα περίμενε κανείς οι πολιτικές της στο πεδίο της ισότητας των φύλων στην εξωτερική δράση της να είναι περισσότερο ορατές. Άρα, η τοποθέτηση της ΕΕ ως Κανονιστικής Δύναμης Φύλου καθίσταται αδύναμη, λόγω της έλλειψης στρατηγικής και ηγεσίας, καθώς και λόγω της θεσμικής ανεπάρκειάς της να προωθήσει αποτελεσματικά την ισότητα των φύλων, με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλο το φάσμα των εξωτερικών δράσεων της (Querrina & Wright, 2016). Ακόμα και ο πρόσφατος διορισμός της Κυρίας Συμβούλου της ΕΥΕΔ για το φύλο παραμένει μία πράξη ανεπαρκής και μη αποτελεσματική για την επίτευξη των στόχων της ΕΕ (Querrina & Wright, 2016).

Η ΕΕ έχει σε γενικές γραμμές αποτύχει στην προώθηση της έμφυλης ισότητας, μέσω της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην εξωτερική δράση της. Πολλά από τα σημαντικά κείμενα που εξάγονται από την ΕΕ προς τον ΟΗΕ σχετικά με την έμφυλη ισότητα δεν φαίνεται να ενσωματώνουν επαρκώς τη διάσταση του φύλου. Η δυνατότητα της ΕΕ να προωθήσει την ατζέντα της έμφυλης ισότητας στον ΟΗΕ περιορίζεται αφενός από το γεγονός ότι η ισότητα των φύλων δεν έχει ακόμα αποσυνδεθεί από την ατζέντα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και αφετέρου λόγω της φτωχής ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου σε σημαντικά κείμενα εξαγωγής πολιτικής στον ΟΗΕ. Η παρούσα ανάλυση επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα άλλων ερευνών (Querrina & Wright, 2016; Chappel και Guerrinna, 2020), σύμφωνα με τα οποία η ΕΕ ΔΕΝ μπορεί να θεωρηθεί, τουλάχιστον στο παρόν στάδιο, μία Κανονιστική Δύναμη Φύλου.

Μέσω της παρούσας ανάλυσης διαφαίνεται ότι η έμφυλη ισότητα δεν αποτελεί στην πράξη έναν κεντρικό πυλώνα στην εξωτερική δράση της ΕΕ στον ΟΗΕ, σε αντίθεση με τη θεώρηση της *Κανονιστικής Δύναμης* του Manners (2002). Με άλλα λόγια η ΕΕ δεν κατορθώνει να προωθήσει στο διεθνές περιβάλλον θεμελιώδεις αξίες της στο εσωτερικό, σε θέματα έμφυλης ισότητας και ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου. Τα αποτελέσματα της έρευνας ευθυγραμμίζονται με την ανάλυση των Chappel και Guerrinna (2020), σύμφωνα με την οποία η ΕΕ δεν μπορεί στην πραγματικότητα να θεωρηθεί *Κανονιστική Δύναμη Φύλου*, όπως η ίδια βλέπει τον εαυτό της στη διεθνή σκηνή, αλλά μάλλον μία *Έμφυλη Κανονιστική Δύναμη*, η

οποία χρησιμοποιεί το αφήγημα της έμφυλης ισότητας με σκοπό την προώθηση των συμφερόντων της στο εξωτερικό περιβάλλον, αντίθετα με τις διακηρυγμένες προθέσεις της (Chappel και Guerrinna, 2020).

7. Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Aggestam, K., Bergman R.A., & Kronsell, A. (2019) Theorizing feminist foreign policy, *International Relations*, 33(1): 23–39.

Bailer, S. (2010) What factors determine bargaining power and success in EU negotiations? *Journal of European Public Policy*, 17(5):743–757.

Blavoukos, S. (2015) Capturing the EU International performance: An Analytical Framework, in Blavoukos, S., Bourantonis D., & Portela C. (eds) *The EU and the Non-Proliferation of Nuclear Weapons: Strategies, Policies, Actions,* Houndmills: Palgrave Macmillan: 12–22.

Blavoukos, S., Bourantonis D., Galariotis I. & Gianniou M. (2016) The European Union's visibility and coherence at the United Nations General Assembly, *Global Affairs*, 2 (1): 35–45.

Bretherton, C. & Vogler J. (2006) The European Union as a Normative Actor, *Paper to 47th Annual ISA Convention*: 1-39.

Chappell, L. & Guerrina, R. (2020) Understanding the gender regime in the European External Action Service, *Cooperation and Conflict*, 55 (2): 261-280.

Conceicao-Heldt, E. & Meunier S. (2014) Speaking with a single voice: internal cohesiveness and external effectiveness of the EU in global governance, *Journal of European Public Policy*, 21(70): 961–979.

Council of the European Union (2008) *Comprehensive approach to the EU implementation of the United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820 on Women, Peace and Security*, Brussels, Dec. 2008.

David, M., & Guerrina, R. (2013) Gender and European external relations: Dominant discourses and unintended consequences of gender mainstreaming, *Women's Studies International Forum*, *39*: 53–62.

Debusscher, P. (2011) Mainstreaming gender in European Commission development policy: Conservative Europeanness? *Women's Studies International Forum*, 34(1): 39-49.

Debusscher, P., & Van der Vleuten, A. (2012). Mainstreaming Gender in European Union Development Cooperation with Sub-Saharan Africa: Promising Numbers, Narrow Contents, Telling Silences, *International Development Planning Review*, 34(3): 319–338.

Delreux, T. (2014) EU actorness, cohesiveness and effectiveness in environmental affairs, *Journal of European Public Policy*, 21(7): 1017–1032.

Dur, A. & Zimmermann H. (2007) Introduction: The EU in International Trade Negotiation, *Journal of Common Market Studies*, 45(4): 771–787.

European Commission (2008) *EU guidelines on violence against women and girls and combating all forms of discrimination against them*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission (2015) *New framework for Gender Equality and Women's Empowerment: Transforming the Lives of Girls and Women through EU External Relations (2016-2020) adopted*, Press release.

European Institute for Gender Equality (2017) *What is Gender Mainstreaming*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Parliament (2019) *Hearing of Josep Borrell, Vice President designate of the European Commission, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy*, Brussels, 7 October.

European Union (2016) *Shared Vision, Common Action – A Stronger Europe: A Global Strategy for the EU's Foreign and Security Policy*, Brussels, 26 June.

European Union (2003) *A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy*, Brussels, 12 December.

Gianniou, M., Galariotis, I. (2016) The European External Action Service: Towards a more coherent EU foreign policy? *St' Antony's International Review*, 12(1): 104-119.

Guerrina, R., & Wright A.M., K. (2016) Gendering normative power Europe: lessons of the Women, *Peace and Security agenda. International Affairs*, 92(2): 293-312.

Hafner-Burton, E. M., & Pollack, M. A. (2009) Mainstreaming Gender in the European Union: Getting the Incentives Right. *Comparative European Politics*, 7(1): 114–138.

Haastrup, T., Wright, K. & Guerrina, R. (2019) Bringing Gender In? EU Foreign and Security Policy After Brexit, *Politics and Governance*, 7 (3): 62–71.

Iakovidis, I., Galariotis, I. & Gianniou M. (2018) The formation of the EU negotiating strategy at the UN: the case of human rights, *Cambridge Review of International Affairs*, 31 (5): 437-459.

Karagiannopoulou, C. (2017) Unveiling the "Veil Debate" in Greek Press, *Studia Z Prawa Wyznaniowego*, 20: 69-102

Keukeleire, S., Delreux, T. (2014) *The Foreign Policy of the European Union*, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Koldinskà, K. (2007) Gender Equality: Before and After the Enlargement of EU: The Case of the Czech Republic, *European Law Journal*, 13(2): 238–252.

Manners, I. (2002) Normative Power Europe: A contradiction in terms? *Journal of Common Market Studies*, 40(2): 235-258.

Muehlenhoff, H.L., Van der Vleuten, A. & Welfens, N. (2020) Slipping Off or Turning the Tide? Gender Equality in European Union's External Relations in Times of Crisis, *Political Studies Review*, 18(3): 322–328.

Oberthür, S., Groen, L. (2015) The Effectiveness Dimension of the EU's Performance in International Institutions: Toward a More Comprehensive Assessment Framework, *Journal of Common Market Studies,* 53 (6): 1319–1335

Onuf, N. G. (2012) *World of our making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, N.Y.: Routledge.

Orbie, J. (2017) Gender in the Euro-Mediterranean partnership, in Lister, M. & Carbone, M. (ed.) *New Pathways in International Development: Gender and Civil Society in EU Policy*, London: Routledge: 59-73.

Pollack, M. A., & Hafner-Burton, E. (2000) Mainstreaming gender in the European Union, *Journal of European Public Policy, 7(3):* 432–456.

Schmidt, V. (2002) *The Futures of European Capitalism*, Oxford: Oxford University Press.

Smith, K. (2006) Speaking with One Voice? European Union Co-ordination on Human Rights Issues at the United Nations, *Journal of Common Market Studies*, 44(1): 113-137.

Smith, K. (2010) The European Union at the Human Rights Council: speaking with one voice but having little influence, *Journal of European Public Policy*, 17(2): 224–241.

Smith, K. (2017) EU Member States at the UN: A Case of Europeanization Arrested, *Journal of Common Market Studies*, 55(3): 628-644.

Ticner, J.A. (2001) *Gendering World Politics: Issues and Approaches in the Post-Cold War Era*, New York: Columbia University Press.

United Nations (1996) *The Beijing Declaration and the Platform for Action: Fourth World Conference on Women, Beijing, China, 4-15 September 1995*, New York: Dept. of Public Information, United Nations.

UNFPA (2004) *Program of Action adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo 2-13 September 1994*, New York: Dept. of Public Information, United Nations.

United Nations Security Council (UNSC) (2000*) Resolution 1325/2000 on Women and Peace and Security, Oct. 2000*, New York: Dept. of Public Information, United Nations.

Van der Vleuten, A. (2013). Gender Mainstreaming in EU—SADC Relations: The Capabilities-Expectations Gap, in *Global Power Europe (2), Global Power Shift (Comparative Analysis and Perspectives)*, Berlin, Heidelberg: Springer.

Walt, S.M. (1998) International Relations: One World, Many Theories. *Foreign Policy, Special Edition: Frontiers of Knowledge*, 110: 29-46.

Warntjen, A. (2010) Between bargaining and deliberation: decision-making in the Council of the European Union, *Journal of European Public Policy*, 17(5): 665–679.

Wendt, A. (1992) Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*: 46 (2).

Woehl, S. (2011). Gender mainstreaming in European employment policies, *Critical Policy Studies,* 5(1): 32–46.

Ελληνόγλωσση

Creswell J.D. & Creswell J.W. (2019) *Σχεδιασμός Έρευνας: Προσεγγίσεις Ποιοτικών, Ποσοτικών και Μεικτών Μεθόδων.* Αθήνα: Προπομπός.

Heywood, A. (2013) *Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή*, Αθήνα: Κριτική.

Nugent, N. (2012) *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιστορία, Θεσμοί, Πολιτικές.* Αθήνα: Σαββάλας.

Ευρωπαϊκή Ένωση (1997) *Συνθήκη του Άμστερνταμ*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015α) *Δήλωση του πρώτου αντιπροέδρου Τίμερμανς, της Ύπατης Εκπροσώπου/αντιπροέδρου Μογκερίνι και των επιτρόπων Μίμιτσα, Αβραμόπουλου, Τίσεν, Στυλιανίδη και Γιούροβα με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας της Γυναίκας*, Βρυξέλλες, 8.3.2015.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015β) *Σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία: 2015-2019,* Βρυξέλλες, 28.4.2015.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015γ) Σ*χέδιο Δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου: Ενίσχυση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών στην εξωτερική δράση της ΕΕ, 2016-2020,* Δελτίο τύπου της ΕΕ, Βρυξέλλες, 22.9.2015.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017α) *Κοινή Δήλωση με την ευκαιρία της παγκόσμιας ημέρας μηδενικής ανοχής στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων*, Βρυξέλλες, 6.2.2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017β) *Κοινή Δήλωση με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας της Γυναίκας 2017*, Βρυξέλλες, 7.3.2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017γ) *Η ΕΕ και ο ΟΗΕ ενώνουν τις δυνάμεις τους για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών*, Δελτίο Τύπου, Βρυξέλλες, 20.9.2017.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018α) *Κοινή Δήλωση με την ευκαιρία της παγκόσμιας ημέρας μηδενικής ανοχής στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων*, Βρυξέλλες, 5.2.2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018β) *Κοινή Δήλωση με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας της Γυναίκας 2018*, Βρυξέλλες, 6.3.2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018γ) *Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη ενώνουν τις δυνάμεις τους για να δώσουν τέλος στις γυναικοκτονίες στη Λατινική Αμερική, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Spotlight»*, Δελτίο Τύπου, Βρυξέλλες, 27.9.2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019α) *Κοινή Δήλωση με την ευκαιρία της παγκόσμιας ημέρας μηδενικής ανοχής στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων*, Βρυξέλλες, 5.2.2019.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019β) *Κοινή Δήλωση με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας της Γυναίκας 2019*, Βρυξέλλες, 7.3.2019.

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015) *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Αθήνα: Κριτική.

Μπλαβούκος, Σ. (2019) Το σύστημα παραγωγής εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, στο Μπλαβούκος, Σ., Μπουραντώνης, Δ. και Τσάκωνας, Π., (επιμ.) *Εξωτερικές Σχέσεις της ΕΕ*, Αθήνα: Σιδέρης.

Μπλαβούκος, Σ., Μπουραντώνης, Δ., & Τσάκωνας, Π. (2019) Οι Εξωτερικές Σχέσεις της ΕΕ, στο Μπλαβούκος, Σ., Μπουραντώνης, Δ. και Τσάκωνας, Π., (επιμ.) *Εξωτερικές Σχέσεις της ΕΕ*, Αθήνα: Σιδέρης.

Μπουραντώνης, Δ. (2019) Η Ευρωπαϊκή Ένωση στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, στο Μπλαβούκος, Σ., Μπουραντώνης, Δ. και Τσάκωνας, Π., (επιμ.) *Εξωτερικές Σχέσεις της ΕΕ*, Αθήνα: Σιδέρης.

Συμβούλιο της ΕΕ (2015α) *Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα*, Βρυξέλλες, 9.2.2015.

Συμβούλιο της ΕΕ (2015β) *Σχέδιο Δράσης για το Φύλο, 2016-2020,* Βρυξέλλες, 26.10.2015.

Συμβούλιο της ΕΕ (2016α) *Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα*, Βρυξέλλες, 15.2.2016.

Συμβούλιο της ΕΕ (2016β) *Ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο το 2015 – Θεματικό μέρος*, Βρυξέλλες, 20.6.2016.

Συμβούλιο της ΕΕ (2017α) *Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα*, Βρυξέλλες, 27.2.2017.

Συμβούλιο της ΕΕ (2017β) *Ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο το 2016*, Βρυξέλλες, 16.10.2017.

Συμβούλιο της ΕΕ (2018α) *Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα*, Βρυξέλλες, 26.2.2018.

Συμβούλιο της ΕΕ (2018β) *Ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο το 2017*, Βρυξέλλες, 28.5.2018.

Συμβούλιο της ΕΕ (2018γ) *Εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου ΙΙ κατά το 2017: Ενίσχυση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών στην εξωτερική δράση της ΕΕ*, Βρυξέλλες, 26.11.2018.

Συμβούλιο της ΕΕ (2019α) *Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τις προτεραιότητες της ΕΕ στα φόρουμ του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα*, Βρυξέλλες, 18.2.2019.

Συμβούλιο της ΕΕ (2019β) *Ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο το 2018*, Βρυξέλλες, 13.5.2019.

Συμβούλιο της ΕΕ (2020) *Ετήσια έκθεση της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο το 2019*, Βρυξέλλες, 15.6.2020.

Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ (2008) *Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ*, C 115, 9 Μάϊου.

Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1992) *Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ*, C 244, 31 Αυγούστου.